

Imam Sadiq^(PBUH) University

<https://qhs.isu.ac.ir>

Bi-quarterly Journal of Quran and Hadith Studies
Vol. 18, No. 2, (Serial. 36), Summer 2025

10.30497/qhs.2025.246813.4009

Research Paper

The Effect of Faith in Realizing Social Security from the perspective of the Holy Qur'ān and the Traditions of Ahl al-Bayt (PBUT)

Hossein Motafaker *
Mahdi Esmaeili Hossein Abad **
Allahbakhsh Roshanravan ***

Received: 13/08/2024

Accepted: 20/11/2024

Abstract

God Almighty has revealed the Holy Qurān as a guiding book, and if people follow its teachings, their essential needs will be fulfilled. One of the most important needs of a society is social security, and it is appropriate to refer to the Qurān to explain the strategies for achieving it. By examining the verses of the Qurān, we find that the concept closely related to security, both etymologically and in meaning, is faith (*Īmān*). Since the use of words in the Qurān is wise, the connection between these two concepts can be seen as a divine clue about the impact of faith on achieving security. The purpose of this study is to investigate the relationship between faith and security and to explain the strategies of the Thaḳalayn (the Qurān and the Ahl al-Bayt) in ensuring social security through a descriptive-analytical approach, by examining Qurānic verses and traditions of the Ahl al-Bayt (peace be upon them), who are the interpreters of the Qurān. The findings of the study indicate that faith has a significant impact on achieving social security. If believers in society implement measures such as addressing the needs of vulnerable groups, fostering peace-oriented behavior, fulfilling the duties of governmental institutions in ensuring social security, increasing faith and religiosity, and promoting ethical behavior -which encompass numerous strategies- they will have a noticeable impact on achieving social security.

Keywords: *Faith, Social Security, Society, The Holy Qurān, Ahl al-Bayt (peace be upon them).*

© The Author(s) 2025.

* Ph.D. in Strategic Management, Payam Noor University, Tehran, Iran. (motafaker@pnu.ac.ir)

** MSc in Quran and Hadith Imam Sadeq University (PBUH) and Researcher, Sacred Defense Science and Education Research Institute, Tehran, Iran. (Corresponding author) (mahdi.s.7795@gmail.com)

*** Assistant Professor, Faculty of Culture and Communication, Shahid Mahallati Higher Education Complex, Qom, Iran. (roshan135910@yahoo.com)

دانشگاه امام صادق

<https://qhs.isu.ac.ir>

دوفصلنامه علمی «مطالعات قرآن و حدیث»، سال ۱۸، شماره ۲، پیاپی ۳۶
بهار و تابستان ۱۴۰۴، صص ۲۵۴-۲۲۵

10.30497/qhs.2025.246813.4009

مقاله پژوهشی

تأثیر ایمان در تحقق امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم السلام

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۳۰

مقاله برای اصلاح به مدت ۸ روز نزد نویسندگان بوده است.

حسین متفکر*

مهدی اسمعیلی حسین آباد**

اله بخش روشن روان***

چکیده

خداوند متعال، قرآن کریم را به عنوان کتابی راهنما نازل نموده که در صورت تأسی افراد به آن، نیازهای ضروری آنها محقق خواهد شد. از مهم‌ترین نیازهای یک جامعه، امنیت اجتماعی است که شایسته است برای تبیین راهکارهای تحقق آن به قرآن، مراجعه نمود؛ با بررسی آیات قرآن درخواستیم یافت، مفهومی که با امنیت در ارتباط بوده و از لحاظ لغوی مأخوذ از یک ریشه است، ایمان می‌باشد و از آنجا که استعمال الفاظ در قرآن، حکیمانه است، ارتباط دو مفهوم ایمان و امنیت می‌تواند سرنخی از جانب خداوند در خصوص تأثیر ایمان در تحقق امنیت باشد. هدف پژوهش حاضر آنست که با روش توصیفی تحلیلی، از طریق بررسی آیات قرآن و روایات اهل بیت (ع) به عنوان مبین قرآن، ارتباط بین ایمان و امنیت را بررسی و راهکارهای تقلین را در راستای تأمین امنیت اجتماعی، تبیین نماید. یافته‌های پژوهش مبین آنست که ایمان در تحقق امنیت اجتماعی تأثیری بسزایی داشته و در صورتی که موارد رسیدگی به اقشار نیازمند جامعه، صلح محور بودن افراد جامعه، انجام وظیفه نهادهای حکومتی در خصوص تأمین امنیت اجتماعی، افزایش ایمان و دینمداری و اخلاق‌مداری که خود دربردارنده‌ی راهبردهای متعددی است، توسط مومنین در جامعه اجرا شود، تأثیر قابل توجهی در تحقق امنیت اجتماعی خواهد داشت.

واژگان کلیدی: ایمان، امنیت اجتماعی، اجتماع، قرآن کریم، اهل بیت (ع).

* دکترای مدیریت استراتژیک، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (motafaker@pnu.ac.ir)

** کارشناسی ارشد قرآن و حدیث دانشگاه امام صادق علیه السلام و پژوهشگر پژوهشگاه علوم و معارف دفاع مقدس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

(mahdi.s.7795@gmail.com)

*** استادیار دانشکده فرهنگ و ارتباطات، مجتمع آموزش عالی شهید محلاتی، قم، ایران. (roshan135910@yahoo.com)

مقاله مستخرج از طرح پژوهشی است.

طرح مسئله

انسان موجودیست که برای رفع نیازهای خود، ناچار به تعامل با دیگران است و این امر، دلیل تشکیل اجتماعات بشری است. در این میان، گاهی تعارض منافع، مانع رسیدن افراد به اهداف و نیازهایشان بوده که ثمره‌ی آن دشمنی و ناامنی خواهد بود؛ از منظر قرآن کریم، این دشمنی و ناامنی از بدو حیات بشر و هبوط انسان به زمین شروع شده و خداوند در خصوص آن می‌فرماید: «فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَ قُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَ مَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ»؛ پس شیطان موجب لغزش آنها از بهشت شد؛ و آنان را از آنچه در آن بودند، بیرون کرد. و به آنها گفتیم: «همگی (به زمین) فرود آید در حالی که بعضی دشمن دیگری خواهید بود (البقرة: ۳۶)». تحلیل‌گرانی از قبیل مرحوم آیت‌الله عمید زنجانی در مقام تفسیر امنیتی آیه‌ی شریفه‌ی مذکور بر این نکته تأکید داشته‌اند که «دشمنی و تعارض از جمله ویژگی‌های حیات دنیویست که همزاد جوامع بشری می‌باشد، بنابراین امنیت و ناامنی از موضوعات دیرینه‌ای است که همزمان با داستان آفرینش و پس از آن، با هبوط انسان به زمین مطرح بوده و از این حیث دغدغه‌ای مهم ارزیابی می‌شود» (افتخاری، ۱۳۹۱ش، ص ۱۹-۲۰).

از طرفی، یکی از مفاهیمی که با امنیت از یک ریشه بوده و از منظر قرآن با امنیت در ارتباط است، ایمان می‌باشد؛ خداوند می‌فرماید: الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ هُمُ الْأَمْنُ وَ هُمْ مُهْتَدُونَ؛ آنها که ایمان آوردند و ایمان خود را با شرک و ستم نیالودند، امنیت تنها از آن آنهاست و آنها هدایت یافتگانند (انعام: ۸۲) و همچنین فرموده: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ... لَيُبَدِّلَنَّهُمْ مِنْ بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا...» (نور: ۵۵)؛ خداوند به کسانی از شما که ایمان آورده وعده می‌دهد... که قطعاً ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند.

با توجه به آنکه قرآن کریم از سوی مصدري معصوم و حکیم صادر شده و استعمال هر لفظی در قرآن بدون حکمت نیست، استعمال مشتقات ایمان و امنیت در قرآن کریم از یک ریشه‌ی واحد، اتفاقی نبوده و بدون شک مقوله‌ی ایمان بر امنیت تاثیرگذار خواهد بود. موید این ادعا بیانات رهبری در خصوص ارتباط ایمان و امنیت و متوجه نمودن اهل علم به این ارتباط است که: «آقایان اهل علم و فضلا، اگر در این خصوص به قرآن مراجعه فرمایند، خواهند دید که در آیات کلام الله، مسأله‌ی امنیت، تکرار و تأکید شده و به ایمان ربط پیدا کرده است. «فای الفریقین احق بالامن» کسانی که به خدا اعتقاد دارند و در راه او هستند، می‌توانند برای خودشان امنیت به وجود آورند» (خامنه‌ای؛ ۱۳۷۳/۴/۲۹). با توجه به موارد مذکور، سوال اصلی پژوهش این است که آیا از منظر قرآن کریم و روایات اهل بیت (ع)، ایمان در تحقق امنیت اجتماعی تاثیر دارد و عوامل موثر بر آن کدامند؟

هدف تحقیق کاربردی، روش آن تحلیلی و استنباطی و روش جمع آوری داده‌ها اسنادی و کتابخانه‌ای و جامعه آماری آن، همه آیات و روایات مربوط به ایمان و مرتبط به امنیت می‌باشد.

پیشینه پژوهش

تحقیقات متعددی در خصوص امنیت اجتماعی از منظر دین، مورد نگارش قرار گرفته که به معرفی آن می‌پردازیم: ۱. عدالت اجتماعی و نقش آن در امنیت اجتماعی از نگاه قرآن و روایات اسلامی از محسن غفوری‌پور و همکاران؛ محوریت در این تحقیق عدالت اجتماعی بوده و محقق، عدالت را یکی از اهداف متعالی بشر دانسته که با تحقق آن، شاهد رشد و شکوفایی استعدادها، بهره‌وری صحیح از امکانات و نعمتهای الهی، وحدت کلمه، تفاهم و همگرایی در میان افراد جامعه خواهیم بود و از انحصارگرایی و بروز بیکاری و فقر در جامعه جلوگیری شده و امنیت اجتماعی محقق خواهد شد.

۲. حق بر امنیت اجتماعی با تأکید بر آیات و روایات از سمیه صرامی و همکاران؛ در این مقاله با استفاده از روش کتابخانه‌ای انواع امنیت اجتماعی از منظر آیات و روایات و قوانین داخلی و بین المللی مورد بررسی قرار گرفته و به این نتیجه رسیده که از دیدگاه قرآن، نخستین نیاز اجتماعی انسان، دارا بودن امنیت است و تا در اجتماع امنیت برقرار نباشد سایر تلاش‌ها و فعالیت‌ها ثمره‌ای نخواهد داشت و هدف از برقراری امنیت اجتماعی، فراهم نمودن محیطی سالم و آرام برای پرداختن به امر عبادت و بندگی خداست.

۳. شاخص‌های امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم از هادی رجبی و خداکرم عبدی؛ در این پژوهش به تشریح واژه‌ی امنیت از نظر لغوی و مفهومی و تبیین جایگاه امنیت از دیدگاه اسلام پرداخته شده و شاخص‌های ایجاد امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم را توجه به عبادت و یاد خدا، اجرای حدود اسلامی، رعایت حجاب اسلامی، رعایت عدالت اجتماعی، رعایت اخلاق اسلامی و اجرای امر به معروف و نهی از منکر بیان کرده است.

۴. منشأ امنیت اجتماعی از منظر قرآن کریم از علی اصغر تجری و معصومه انصاری؛ محقق در این پژوهش، با تبیین و تفسیر آیات ۲۳ حشر، ۱۲۵ بقره، ۶۷ عنکبوت، ۲۷ فتح، ۵۷ قصص، ۳۵ ابراهیم، ۱۱۲ نحل و ۵۵ نور، منشأ امنیت اجتماعی را خداوند معرفی نموده است.

در خصوص وجه‌نواوری تحقیق باید گفت در این پژوهش ضمن تبیین تأثیر ایمان بر امنیت، عامل اصلی تحقق امنیت اجتماعی، ایمان معرفی شده و محور تحقیق، مطلقاً ایمان و مشتقات آن بوده و با بررسی آیات و روایاتی که ناظر بر مومنان می‌باشد به صورت جامع، راهبردهای تأمین امنیت اجتماعی بیان خواهد شد.

۱. مفهوم‌شناسی

۱-۱. ایمان

۱-۱-۱. تبیین مفهوم ایمان از حیث لغوی

ایمان از ریشه‌ی «امن» می‌باشد. مصادر امن در ثلاثی مجرد عبارتند از: أمن به معنای طمأنینه و آرامش نفس و امان که اسمی است برای حالتی که انسان در امنیت باشد و امانه که اسمی است، برای آنچه که انسان بر آن ایمن می‌شود. اما در ثلاثی مزید مصدر ایمان گاهی به صورت متعدی و به معنای اعطای امنیت و ایمن گردانیدن و گاهی به صورت لازم و به معنای امنیت یافتن، به کار می‌رود (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۹۰-۹۱). بنابراین امن در ثلاثی مجرد به معنای امنیت و آرامش و در ثلاثی مزید به معنای اعطای امنیت و آرامش می‌باشد.

۱-۱-۲. تبیین مفهوم ایمان از حیث اصطلاح

ایمان از مفاهیم پرکاربرد در قرآن کریم می‌باشد که در تبیین آن نظریات متعددی مطرح شده و به نظر می‌رسد عنصر محوری این نظریات، تصدیق و باور قلبی است و در کنار آن، موارد دیگری نیز مورد توجه قرار گرفته که در ذیل به آن اشاره خواهیم نمود:

۱-۲-۱. معرفت و تصدیق قلبی

سیدمرتضی: «ایمان تصدیق قلبی است، یعنی اگر کسی به خدا و به آنچه خداوند معرفت آن را لازم کرده تصدیق کند، مومن است» (جوادی، ۱۳۹۵ش، ص ۱۲۳).

۱-۲-۲. تصدیق قلبی و اقرار لسانی

علامه حلی به نقل از خواجه نصیر الدین طوسی با استناد به آیه‌ی ۱۴ سوره‌ی نمل، ایمان را تصدیق قلبی همراه با اقرار لسانی دانسته و فرموده: آیه‌ی «وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنْفُسُهُمْ» می‌رساند که تصدیق قلبی کفایت نمی‌کند؛ زیرا اینها یقین داشتند اما انکار زبانی و فقدان اقرار، باعث کفرشان شد. از طرفی اقرار زبانی به تنهایی کفایت نمی‌کند؛ زیرا آیه ۱۴ سوره‌ی حجرات می‌گوید: اعراب علی‌رغم اقرار زبانی، ایمان ندارند: «قَالَتِ الْأَعْرَابُ ءِإِيمَانًا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَ لَكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا» (حلی، ۱۴۱۳ق، ص ۴۲۶-۴۲۷).

۱-۲-۳. اعتقاد قلبی، اقرار زبانی، عمل

راغب اصفهانی: «مراد از ایمان، پذیرفتن حق و تصدیق آن است و این امر با اجتماع سه چیز تحقق می‌یابد: تصدیق قلبی، اقرار زبانی و عمل بر طبق آن» (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ق، ص ۹۱). روایتی از امیرالمومنین (ع) نیز این نظر را

تأیید می‌نماید: «الْإِيمَانُ تَصَدِيقٌ بِالْجَنَانِ وَ إِقْرَارٌ بِاللِّسَانِ وَ عَمَلٌ بِالْأَرْكَانِ»؛ ایمان تصدیق به قلب، اعتراف به زبان و عمل با جوارح و اعضاست (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۱۱، ص ۱۴۴).

۱-۲-۴. معرفت، اعتقاد قلبی و عمل

علامه طباطبایی در ذیل آیه ۴ سوره ی فتح در خصوص ایمان فرموده: «ایمان، صرفاً علم نیست بلکه باید ملتزم به مقتضای علم خود نیز باشد و بر طبق مؤدای علم، اعتقاد قلبی داشته‌باشد، به طوری که آثار عملی علم هر چند فی‌الجمله از وی بروز کند. پس کسی که علم دارد به اینکه خداوند، الهی است که جز او الهی نیست و التزام به مقتضای علمش نیز دارد، یعنی در مقام انجام مراسم عبودیت خود و الوهیت خدا برمی‌آید، چنین کسی مؤمن است و از اینجا بطلان گفتار بعضی که ایمان را صرف علم دانسته‌اند، روشن می‌شود به همان دلیلی که گذشت. و نیز بطلان گفتار بعضی که گفته‌اند: ایمان همان عمل است، چون عمل با نفاق هم جمع می‌شود، و ما می‌بینیم منافقین که حق برایشان ظهوری علمی یافته، عمل هم می‌کنند، اما در عین حال ایمان ندارند» (طباطبایی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۸، ص ۲۵۹).

با توجه به موارد مذکور و در مقام جمع‌بندی می‌توان گفت: ایمان تصدیق و باور قلبی است که با علم و معرفت حاصل می‌شود و با اقرار لسانی و عمل با اعضا و جوارح کامل می‌شود. بنابراین عناصر ایمان عبارتند از: علم و معرفت، تصدیق و باور قلبی، اقرار زبانی و عمل.

۱-۲-۲. امنیت

۱-۲-۱. تبیین مفهوم امنیت از حیث لغوی

ریشه ثلاثی مجرد «امن» در عربی که مشتقاتی نظیر امنیت، ایمان، مومن، امین و... نیز از آن ساخته می‌شود، دارای معنای پایه‌ای آرامش می‌باشد که در کتاب اهل لغت به این موضوع پرداخته‌اند. در قرآن مستقلاً به واژه‌ی امنیت اشاره نشده است؛ اما با در نظر گرفتن ریشه و مشتقات آن، در مجموع ۸۷۹ بار بکار رفته‌است (عباس‌پور؛ مصلائی‌پور، ۱۴۰۰ش، ص ۲۷). صاحب التحقیق فی کلمات القرآن الکریم می‌نویسد: «أَنَّ الْأَصْلَ الْوَاحِدَ فِي هَذِهِ الْمَادَّةِ: هُوَ الْأَمْنُ، السَّكُونُ، رَفْعُ الْخَوْفِ وَالْوَحْشَةِ وَالْاضْطِرَابِ» (مصطفوی، ۱۳۶۸، ج ۱، ص ۱۵۰). امن یعنی ایمنی، آرامش قلب و خاطر جمع بودن (قرشی‌بنابی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۲۳) و امنیت به معنای عدم‌خوف است (طریحی، ۱۳۷۵ش، ج ۶، ص ۲۰۷). امنیت در زبان فارسی نیز به معنای ایمن شدن و بی‌بیم بودن معنا گشته است؛ از مجموعه توضیحاتی که اهل لغت داده‌اند می‌توان به این نتیجه رسید که روح معنایی ریشه «امن»، طمانینه و آرامش خاطر و

نداشتن خوف از وقایع است و بلد امن سرزمینی است که در آن عنصر آرامش وجود دارد و خوف زائل گشته است (عباس‌پور، مصلائی‌پور، ۱۴۰۰ش، ص ۲۷).

۱-۲-۲. تبیین مفهوم امنیت از حیث اصطلاح، بر اساس سلبی و ایجابی بودن آن

الف) گفتمان سلبی: در این گفتمان معناکاوی امنیت تحت تاثیر چالش‌های پیشرو نظام‌های سیاسی و در سنجش میزان عدم وجود تهدید نسبت به ارزش‌های قابل حفاظت و حیاتی جامعه قابل فهم است. بر این اساس امنیت عبارت است از: وضعیتی که در آن منافع بازیگر یا از سوی دیگر بازیگران مورد تهدید واقع نشده و یا در صورت وجود تهدید احتمالی، امکان مدیریت آن برای بازیگر(هدف) وجود داشته باشد.

ب) گفتمان ایجابی: در گفتمان ایجابی به جای تمرکز بر میزان تهدید، میزان رضایت، معیار فهم امنیت قرار می‌گیرد. بنابراین در رویکرد ایجابی، امنیت به وضعیتی اطلاق می‌شود که در بین خواسته‌ها (یعنی مجموع نیازهای بازیگر) و داشته‌ها (پاسخ‌های حاکمیت به خواسته‌ها) در یک واحد سیاسی معین، متناسب با ضریب ایدئولوژیک آن واحد (ارزش‌هایی پذیرفته شده پیشینی فرد یا جامعه برای چشم‌پوشی از خواسته‌ها)، تعادلی وجود دارد که نزد بازیگران آن واحد تولید رضایت می‌نماید (مزینانی؛ خسروپناه، ۱۳۹۴ش، ص ۴).

۱-۳. امنیت اجتماعی

امنیت اجتماعی به معنای امنیت جان، مال، آبرو و موقعیت اجتماعی شخص از جانب عوامل اجتماعی می‌باشد (محمداف و همکاران، ۱۴۰۰ش، ص ۶۴).

رهبر انقلاب در خصوص امنیت اجتماعی فرمودند: «امنیت اجتماعی این است که مردم در محیط کار و زندگی خود، احساس خوف، تهدید و ناامنی نکنند» (خامنه‌ای؛ ۱۳۷۳/۴/۲۹).

به طور کلی می‌توان عوامل موثر بر احساس امنیت اجتماعی را ۱. نظم اجتماعی و عدم وقوع جنایت و بزهکاری ۲. حمایت‌های اجتماعی افراد جامعه از یکدیگر ۳. افزایش سطح اعتماد مردم به یکدیگر و مردم و دولت ۴. افزایش مشارکت مردم در امور مربوط به اجتماع دانست (صالحی امیری، ۱۳۹۱ش، ص ۱۰۲-۱۰۳).

۲. تاثیر ایمان در امنیت اجتماعی

با توجه به تبیین لغوی و اصطلاحی ایمان، می‌توان ایمان را اعطای امنیت به خود و غیر، از طریق بینش و گرایش صحیح ماخوذ از قرآن و روایات که منجر به کنش مناسب خواهد شد، معرفی نمود؛ در این بیان علاوه بر لحاظ معنای لغوی، (معرفت، باور قلبی و عمل) که در تعاریف اصطلاحی ذکر شده نیز مورد توجه قرار گرفته و مویّدات روایی فراوانی این امر را تایید می‌کند، از جمله: پیامبر(ص) فرمودند: «المؤمنُ مَنْ أَمَنَهُ النَّاسُ؛ مومن، کسی است

که مردم از او در امان باشند» (ابن منظور، ۱۴۱۴ق، ج ۱۳، ص ۲۴). و نیز فرمودند: «أَلَا أُنبِئُكُمْ لِمَ سُمِّيَ الْمُؤْمِنُ مُؤْمِنًا لَا يُثِمَّنِ النَّاسُ إِلَّا هُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ؟ آیا شما را خبر ندهم از اینکه چرا مومن، مومن نامیده شده است؟ برای آنکه مردم او را بر جان و مال خود امین می‌شمارند» (ابن بابویه، ۱۳۶۲ش، ص ۳۱). با توجه به موارد مذکور، مومنین افرادی هستند که در تامین امنیت اجتماع تاثیر بسزایی داشته و تمام آیات و روایاتی که ناظر بر مومنین وارد شده می‌تواند راهبردهایی از جانب خداوند و اهل بیت (ع) در خصوص تامین امنیت اجتماع باشد. بنابراین با بررسی آیات قرآن و روایات در خصوص مومنین، می‌توان مواردی که در تامین امنیت اجتماعی موثر خواهد بود را تبیین نمود.

۳. عوامل موثر در تحقق امنیت اجتماعی

۳-۱. رسیدگی به اقشار ضعیف و نیازمند جامعه

خداوند در آیات متعددی از قرآن مومنان را به رسیدگی به اقشار نیازمند جامعه چه از طریق مالی، چه از طریق تهیه‌ی ضروریات زندگی امر نموده از جمله: «لَيْسَ الْبِرُّ أَنْ تُولُؤْا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَا كِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ... وَءَاتَى الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ» نیکو، این نیست که روی خود را به سوی مشرق و مغرب کنید؛ بلکه نیکوکار کسی است که به خدا ایمان آورد... و مال را، با همه علاقه‌ای که به آن دارد، به خویشاوندان و یتیمان و مسکینان و واماندگان در راه و سائلان و بردگان، عطا کند (البقرة: ۱۷۷). همچنین در روایتی از امام صادق (ع) آمده: «مَا مِنْ عَبْدٍ تَظَاهَرَتْ عَلَيْهِ مِنَ اللَّهِ نِعْمَةٌ إِلَّا اشْتَدَّتْ مَوْنَةُ النَّاسِ عَلَيْهِ فَمَنْ لَمْ يَقُمْ لِلنَّاسِ بِحَوَائِجِهِمْ فَقَدْ عَرَضَ النِّعْمَةُ لِلزَّوَالِ؛ هیچ بنده‌ای نیست که نعمتی از خدا در نزد وی فراوان شود، مگر اینکه نیاز مردمان به او بیشتر شود. پس هر کس نیازمندیهای مردم را برآورده نسازد، نعمت خداوند را در معرض زوال قرار داده است» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۴، ص ۳۷). بنابراین مومنان برای تحقق امنیت اجتماعی باید در برآورده‌ساختن حوائج نیازمندان نهایت تلاش خود را به کار بندند. مواردی که از تقلیل در خصوص این امر می‌توان بدان اشاره نمود، عبارتند از:

۳-۱-۱. کمک‌های مالی

خداوند متعال و اهل بیت (ع) راهبردهایی را در خصوص کمک مالی به اقشار ضعیف و نیازمند تبیین نمودند که به ذکر آن می‌پردازیم:

۳-۱-۱-۱. انفاق

یکی از راهبردهای خداوند برای بهبود وضعیت مادی اجتماع و تحقق امنیت اجتماعی، انفاق می‌باشد که در آیات متعددی مومنان را به آن امر نموده از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ» ای کسانی که ایمان آورده‌اید از آنچه به شما روزی داده‌ایم، انفاق کنید (البقرة: ۲۵۴). فلسفه‌ی انفاق آنست که بخشی از مال ثروتمندان به نیازمندان برسد که امیرالمومنین (ع) در روایتی به آن اشاره نمودند: «إِنَّ اللَّهَ فَرَضَ عَلَىٰ أَغْنِيَاءِ النَّاسِ فِي أَمْوَالِهِمْ قَدْرَ الَّذِي يَسَعُ فُقَرَاءَهُمْ فَإِنْ ضَاعَ الْفُقَرَاءُ أَوْ أَجْهِدُوا أَوْ أَعْرَوْا فَبِمَا يَمْنَعُ أَغْنِيَائُهُمْ؛ خداوند در اموال توانگران به اندازه‌ای که تهیدستانشان را تأمین نماید، حق واجب کرد؛ بنابراین اگر تهیدست نابود شود یا در راه تأمین معاش خود، جان بدهد یا برهنه بماند، علتش آن است که توانگر از پرداخت حق او دریغ نموده است» (ابن حیون، ۱۳۸۵ق، ج ۱، ص ۲۴۵). انفاق مال، هم شامل کمک‌های مالی واجب از قبیل زکات و خمس می‌باشد و هم کمک‌های مالی مستحب مثل صدقه.

۳-۱-۱-۲. قرض الحسنه

از جمله راهبردهای خداوند در راستای رفع نیاز افراد جامعه، قرض الحسنه می‌باشد که خداوند در آیاتی از قرآن و اهل بیت (ع) در روایاتی که از ایشان صادر شده مومنان را به انجام این امر سفارش نمودند از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... إِنْ تَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعِفْهُ لَكُمْ وَ يَغْفِرْ لَكُمْ» ای کسانی که ایمان آوردید... اگر به خدا قرض الحسنه دهید، آن را برای شما مضاعف می‌سازد و شما را می‌بخشد (التغابن: ۱۴ و ۱۷). همچنین در روایتی از امام صادق (ع) آمده: «إِنَّمَا مُؤْمِنٌ يَقْرِضُ مُؤْمِنًا قَرْضًا يَلْتَمِسُ وَجْهَ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ، كَتَبَ اللَّهُ لَهُ أَجْرَهُ بِحِسَابِ الصَّدَقَةِ»؛ هر مؤمنی به مؤمنی برای رضای خدا قرض الحسنه‌ای دهد، خداوند پاداش آن را همچون صدقه محسوب می‌نماید» (کوفی اهوازی، ۱۴۰۴ق، ص ۵۴). بنابراین شایسته است مومنان به افرادی که نیاز به کمک دارند، قرض داده و همچنین حکومت نیز بانک‌های قرض الحسنه را ایجاد نموده تا بستر برای تحقق امنیت اجتماعی مهیا شود.

۳-۱-۱-۳. مهلت به بدهکار و مدارای با او

یکی از راهبردهای خداوند و اهل بیت (ع) ناظر به مومنین که سبب تالیف قلوب و محبت در جامعه خواهد شد، مهلت و مدارای با بدهکار می‌باشد. خداوند در این خصوص خطاب مومنین در قرآن می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... وَ إِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ وَ أَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ» ای مومنان... اگر (بدهکار)، قدرت پرداخت نداشته باشد، او را تا هنگام توانایی، مهلت دهید! (و در صورتی که قدرت پرداخت ندارد)، برای خدا به او ببخشید که آن برای شما بهتر است اگر می‌دانستید (البقرة: ۲۷۸ و ۲۸۰).

۳-۱-۲. رصد برادران دینی و حساسیت نسبت به مشکلاتشان

وقتی ایمان در جامعه گسترش یابد، مومنین نسبت به برادران دینی خود وظایفی پیدا خواهند نمود که در صورت انجام، گامی اساسی در برطرف شدن کمبودها و مشکلات جامعه برداشته شده و به تبع آن امنیت اجتماعی محقق خواهد شد. اهل بیت (ع) این مورد را مورد توجه قرار داده و در روایات متعددی آن را متذکر شدند؛ از جمله: امام صادق (ع) فرمودند: «لَا وَ اللَّهِ لَا يَكُونُ [الْمُؤْمِنُ] مُؤْمِنًا أَبَدًا حَتَّى يَكُونَ لِأَخِيهِ الْمُؤْمِنِ مِثْلَ الْجَسَدِ إِذَا ضَرَبَ عَلَيْهِ عَرَقٌ وَاحِدٌ تَدَاعَتْ لَهُ سَائِرُ عُزْوَيْهِ»؛ نه، سوگند به خدا هرگز مؤمن به مرحله ایمان نمی‌رسد مگر آن که نسبت به برادرش همچون جسمی باشد که چنانچه آسیبی بر یکی از رگ‌ها و اعضای او وارد آید، همه رگ‌ها و اعضا با آن هم‌نوا می‌گردد (نوری، ۱۴۰۸ق، ج ۹، ص ۴۲). و نیز فرمودند: «إِنَّمَا مُؤْمِنٌ مَنَعَ مُؤْمِنًا شَيْئًا مِمَّا يَخْتَاجُ إِلَيْهِ وَ هُوَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ مِنْ عِنْدِهِ أَوْ مِنْ عِنْدِ غَيْرِهِ أَقَامَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُسَوِّدًا وَجْهَهُ مُزْرَقَةً عَيْنَاهُ مَغْلُولَةً يَدَاهُ إِلَى عُنُقِهِ فَيَقَالُ هَذَا الْخَائِنُ الَّذِي خَانَ اللَّهَ وَ رَسُولَهُ ثُمَّ يُؤْمَرُ بِهِ إِلَى النَّارِ؛ هر مؤمنی چیزی را از مؤمنی دیگر دریغ دارد که بدان نیاز دارد و او هم بر آن تواناست که از خود یا دیگری برای او بدهد، خدا او را روز قیامت با روی سیاه و چشم کبود برپا دارد و دو دستش به گردنش بسته باشد پس گفته شود: اینست آن خیانتکاری که به خدا و رسولش خیانت کرده و سپس فرمان دهند که او را به دوزخ برند» (برقی، ۱۳۷۱ق، ج ۱، ص ۱۰۰).

۳-۱-۳. تشکیل و سازماندهی گروه‌های جهادی هجرت سازندگی

از جمله مواردی که می‌توان با تشکیل و سازماندهی آن بخشی از کمبودهای جامعه را جبران و بهبود داد، گروه‌های جهادی هجرت سازندگی می‌باشند که در ایام خاصی از سال به مناطق محروم رفته و به ساماندهی و رفع مشکلات و کمبودهای اجتماعی، علمی، پزشکی و ... آن مناطق پرداخته و به نوعی در تامین امنیت اجتماعی آنان موثر واقع خواهند شد. آیه‌ای که می‌توان در تایید این امر به آن استناد نمود عبارت است از: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ الَّذِينَ هَاجَرُوا وَ جَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ» (البقرة: ۲۱۸)؛ کسانی که ایمان آورده و کسانی که هجرت کرده و در راه خدا جهاد نموده‌اند، آنها امید به رحمت پروردگار دارند. بنابراین مومنان باید مناطق محروم و نیازمند خدمت‌رسانی را در استان خود و در کشور شناسایی نموده و با حضور در آن مناطق با فعالیت‌های سازندگی، فرهنگی و کمک‌های مالی، به محرومیت‌زدایی و خدمت‌رسانی به هموطنان خود بپردازند تا از این طریق گامی در راستای تحقق امنیت اجتماعی برداشته باشند.

رهبر انقلاب نیز در این خصوص فرمودند: این کار اردوهای هجرت و حرکت عظیم بسیج سازندگی یکی از برکاتش خدمت‌رسانی است که میلیون‌ها نفر از این خدمت شما به صورت مستقیم بهره‌مند می‌شوند. از لحاظ مادی،

از لحاظ امور روزمره‌ی زندگی، از لحاظ معنوی و هدایت، بهره‌مند می‌شوند (خامنه‌ای؛ ۸۹/۶/۳۱؛ در دیدار جهادگران بسیج سازندگی).

۳-۱-۴. انجام کار خیر و خیر بودن

اگر در جامعه، افراد خیر زیاد باشند و اصرار به کار خیر وجود داشته باشد، کمبودها و مشکلات در آن جامعه کم و در تحقق امنیت اجتماعی گام بلندی برداشته شده است و به همین دلیل است که خداوند مومنین را به آن امر کرده و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... وَ أَفْعَلُوا الْحَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» ای مومنان... کار نیک و خیر انجام دهید، شاید رستگار شوید (الحج: ۷۷). همچنین در خصوص انجام کار خیر دو نکته را متذکر شده و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... تَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَ التَّقْوَى» در انجام کار خیر معاونت داشته باشید (المائدة: ۲) و «فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ» در انجام کار خیر سبقت و عجله داشته باشید (المائدة: ۴۸).

۳-۲. صلح محور بودن افراد جامعه

از موارد تهدیدکننده‌ی امنیت اجتماعی که دستاویز اصلی شیطان برای دور نمودن جامعه از هدایت می‌باشد، ایجاد عداوت در میان افراد است؛ خداوند این امر را مورد توجه قرار داده و فرموده: «إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَ الْبُغْضَاءَ» شیطان فقط می‌خواهد در میان شما عداوت و کینه ایجاد کند (المائدة: ۹۱). در مقابل خداوند برای خنثی نمودن این امر، راهبردی را به مومنین توصیه می‌کند که در صورت اجرای آن توسط مومنین، بسیاری از درگیری‌ها مرتفع شده و امنیت اجتماعی محقق خواهد شد و آن صلح محور بودن جامعه است، خداوند در آیات متعددی، این امر را به مومنین گوشزد نموده از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَ لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ» ای مومنان همگی در صلح و آشتی درآید و از گامهای شیطان، پیروی نکنید (البقرة: ۲۰۸).
راهبردهای مستخرج از تقلین که در خصوص تحقق این امر می‌توان بدان اشاره نمود عبارتند از:

۳-۲-۱. اصلاح میان افراد

خداوند متعال در خصوص این امر می‌فرماید: «وَ إِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا... إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ» و هر گاه دو گروه از مؤمنان با هم به نزاع پردازند، آنها را آشتی دهید... مؤمنان برادر یکدیگرند؛ پس دو برادر خود را آشتی دهید (الحجرات: ۹-۱۰).

۳-۲-۲. فروبردن خشم، تقویت روحیه‌ی گذشت و چشم‌پوشی از خطاهای دیگران و برخورد پسندیده با خطاکار

بسیاری از درگیری‌ها در جامعه به دلیل فوران ناگهانی خشم و همچنین فقدان روحیه‌ی گذشت در افراد می‌باشد که در این صورت با وقوع کوچکترین خطا توسط یک شخص، او با برخوردهای قبیح‌تر توسط دیگران مواجه شده و به تبع آن آتش درگیری در میان افراد شعله‌ور خواهد شد و به همین دلیل است که امام صادق(ع) فرمودند: «الْغَضَبُ مِفْتَاحُ كُلِّ شَرٍّ؛ خشم و غضب کلید هر شر و بدی است» (کوفی اهوازی، ۱۴۰۲ق، ص ۲۷). خداوند در بسیاری از آیات قرآن، مومنین را به فروبردن خشم، تقویت روحیه‌ی گذشت و چشم‌پوشی از خطاهای دیگران توصیه نموده از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... سَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَ جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَ الْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ/ الَّذِينَ يُنْفِقُونَ فِي السَّرَّاءِ وَ الضَّرَّاءِ وَ الْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَ الْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَ اللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ» ای مومنان... شتاب کنید برای رسیدن به آمرزش پروردگارتان؛ و بهشتی که وسعت آن، آسمانها و زمین است؛ و برای پرهیزگاران آماده شده است. همانها که در توانگری و تنگدستی، انفاق می‌کنند؛ و دشمنان را فرومی‌برند؛ و از خطای مردم می‌گذرند (آل عمران: ۱۳۰ و ۱۳۳-۱۳۴) یا در آیه‌ای دیگر خطاب به پیامبر(ص) که در راس مومنین می‌باشند، می‌فرماید: «خُذِ الْعَفْوَ وَ أْمُرْ بِالْعُرْفِ وَ أَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ» آنها را ببخش و عذرشان را بپذیر، و به نیکی‌ها دعوت نما، و از جاهلان روی بگردان (الاعراف: ۱۹۹) و فرموده: «ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةِ» بدی را به بهترین راه و روش دفع کن (المومنون: ۹۶). علاوه بر این، امام صادق(ع) فرمودند: «أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَكَارِمِ الْأَخْلَاقِ قَالُوا بَلَىٰ يَا ابْنَ رَسُولِ اللَّهِ فَقَالَ الصَّفْحُ عَنِ النَّاسِ؛ آیا شما را از مکارم اخلاق آگاه نکنم؟ گفتند بله ای پسر رسول الله، در این هنگام فرمود: گذشت از خطاهای مردم» (دیلمی، ۱۴۰۸ق، ص ۱۱۹).

۳-۲-۳. اجتناب از خون‌ریزی و قتل

از مواردی که خداوند در راستای حفظ جان افراد اجتماع، مومنان را به رعایت آن دستور داده، پرهیز از خون‌ریزی و قتل است از جمله در آیاتی می‌فرماید: «وَ مَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَنْ يَفْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَأً» هیچ فرد باایمانی مجاز نیست که مؤمنی را به قتل برساند، مگر اینکه این کار از روی اشتباه از او سرزند (النساء: ۹۲). همچنین امام صادق(ع) فرمودند: «لَا يُزَالُ الْمُؤْمِنُ فِي فِسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ مَا لَمْ يَصِبْ دَمًا حَرَامًا، وَ قَالَ لَا يُوَفَّقُ قَاتِلُ الْمُؤْمِنِ مَتَعَمِدًا لِلتَّوْبَةِ؛ تا هنگامی که مؤمن دستش به ریختن خون حرامی آلوده نشده در دینداریش در فراخی است، و فرمود: توفیق توبه نیابد آن کس که مؤمنی را از روی عمد بکشد» (عیاشی، ۱۳۸۰ق، ج ۱، ص ۲۶۷).

۳-۳. انجام وظیفه نهادهای حکومتی در خصوص تحقق امنیت اجتماعی

نهادهایی حکومتی از قبیل قوه قضائیه، قوه مجریه، نیروی انتظامی و ... لازم است در راستای تحقق امنیت اجتماعی راهبردهای ذیل که مستخرج از آیات و روایات می‌باشد را اجرا نمایند:

۳-۳-۱. اجرای حکم قصاص

از جمله راهبردهایی که خداوند در راستای کم شدن جرم و جنایت در جامعه ناظر به مومنین مطرح نموده، اجرای حکم قصاص در جامعه می‌باشد؛ چرا که با وجود این حکم، افراد از ارتکاب قتل یا جرح یکدیگر خودداری خواهند نمود. خداوند در این خصوص می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلِ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَ الْأُنْثَىٰ بِالْأُنْثَىٰ... وَ لَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» ای مومنان حکم قصاص در مورد کشتگان، بر شما نوشته شده است: آزاد در برابر آزاد، و برده در برابر برده، و زن در برابر زن... و برای شما در قصاص، زندگی است، ای خردمندان (البقرة: ۱۷۸-۱۷۹).

۳-۳-۲. جاری کردن حد در مورد منکرات

یکی از مواردی که می‌تواند عوامل تهدید کننده امنیت اجتماعی را کاهش دهد و به مثابه‌ی یک ترمز برای مجرمین عمل کند، جاری کردن حدود بر مجرمین است. به عنوان نمونه خداوند در خصوص زنا و تهمت به زنان پاکدامن می‌فرماید: «الرَّائِيَةُ وَ الرَّائِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةً جَلْدَةٍ وَ لَا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ» هر یک از زن و مرد زناکار را صد تازیانه بزنید؛ و نباید رأفت نسبت به آن دو شما را از اجرای حکم الهی مانع شود، اگر به خدا و روز جزا ایمان دارید (النور: ۲). «وَ الَّذِينَ يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً» و کسانی که آنان پاکدامن را متهم می‌کنند، سپس چهار شاهد نمی‌آورند، آن‌ها را هشتاد تازیانه بزنید (النور: ۴).

۳-۳-۳. جلوگیری از گسترش مواد روان گردان در جامعه

یکی از تهدیدهای امنیت اجتماعی، گسترش مواد روان گردان در جامعه می‌باشد؛ چرا که ممکن است شخص مصرف کننده دست به اقداماتی بزند که مشکلات جبران‌ناپذیری برای افراد جامعه به وجود آورد و به همین دلیل است که خداوند در آیاتی مومنان را از آن برحذر می‌دارد از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْحَمْرُ... رَجَسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ» ای مومنان شراب... پلید و از عمل شیطان است، از آن دوری کنید تا رستگار شوید

(المائدة: ۹۰). همچنین امام صادق (ع) در این خصوص فرمودند: «مَنْ شَرِبَ الْخَمْرَ خَرَجَ مِنَ الْإِيمَانِ؛ هر کس شرب خمر بکند از ایمان خارج شده است» (دیلمی، ۱۴۱۲ق، ج ۱، ص ۱۷۶).

۳-۴. برخورد با برهم زنندگان امنیت جامعه

یکی از راهبردهای خداوند در راستای تامین امنیت اجتماعی، برخورد شدید با کسانی است که امنیت جامعه را به هم می‌زنند و در این خصوص می‌فرماید: «إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ» کيفر آنها که با خدا و پیامبرش به جنگ برمی‌خیزند و اقدام به فساد در روی زمین می‌کنند، فقط این است که اعدام شوند؛ یا به دار آویخته گردند؛ یا دست و پای آنها، بعکس یکدیگر، بریده شود؛ و یا از سرزمین خود تبعید گردند. این رسوایی آنها در دنیاست؛ و در آخرت، مجازات عظیمی دارند (المائدة: ۳۳). همچنین می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ... وَ السَّارِقُ وَ السَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جِزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ» ای مومنان... دست مرد و زن دزد را، به کيفر عملی که انجام داده‌اند، بعنوان یک مجازات الهی، قطع کنید (المائدة: ۳۵ و ۳۸). وقتی خداوند با رحمت و اسعه‌ای که دارد اینچنین در برخورد با عوامل ضد امنیتی شدیداً عمل می‌کند، مسئولین قضایی و انتظامی نیز باید در برخورد با این افراد شدید و غلیظ عمل نمایند تا امنیت جامعه بازیچه‌ی دست این افراد قرار نگیرد.

۳-۵. کنترل رسانه‌ها و ارتقاء سطح سواد رسانه‌ای

از جمله مواردی که علی‌رغم مزیت‌های بسیار، ظرفیت عظیمی در تهدید امنیت اجتماعی دارد، رسانه می‌باشد. خداوند مواردی را در قرآن به مومنان توصیه نموده که در صورت رعایت آن توسط مسئولین و فراهم‌سازی بستر مناسب برای آموزش به مردم و ارتقاء سطح سواد رسانه‌ای آنان، می‌توان تهدیدات رسانه‌ای را خنثی یا کم اثر نمود از جمله:

۱. مومنین و همچنین مسئولین در حین سخنرانی و مصاحبه نباید چیزی را مطرح یا عملی را انجام دهند که رسانه‌های دشمن بتوانند از آن سوءاستفاده نمایند؛ موید این امر، کلام خداوند می‌باشد که می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَ قُولُوا انْظُرْنَا» ای مومنان نگوئید: «راعنا»؛ بلکه بگوئید: «انظرنا» (البقرة: ۱۰۴)؛ زیرا کلمه اول، هم به معنی «ما را مهلت بده»، و هم به معنی «ما را تحمیق کن» می‌باشد؛ و دستاویزی برای دشمنان است.

۲. پرهیز از دامن زدن به شیطنت‌های رسانه‌ای دشمن و عوامل آن، تا آن موج رسانه‌ای فروکش نماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... قَدْ نَزَلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَ يُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي

حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ» ای کسانی که ایمان آورده‌اید... خداوند در قرآن بر شما نازل کرده که هرگاه بشنوید افرادی آیات خدا را انکار و استهزا می‌کنند، با آنها ننشینید تا به سخن دیگری بپردازند و گرنه، شما هم مثل آنان خواهید بود (النساء: ۱۴۰).

۳. رصد رسانه‌ها توسط حکومت و کنترل آن در صورت انتشار اخبار و موارد کذب و باطل؛ چرا که موجب گمراهی بعضی از مردم خواهد شد: «وَ كَذَلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ زُخْرَفَ الْقَوْلِ غُرُورًا وَ لَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ فَذَرْهُمْ وَ مَا يَفْتَرُونَ- وَ لَتَصْعَى إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ وَ لِيَرْضَوْهُ وَ لِيُثَبِّرُوا مَا هُمْ مُقْتِرُونَ» (الانعام: ۱۱۲-۱۱۳): اینچنین در برابر هر پیامبری، دشمنی از شیاطین انس و جن قرار دادیم؛ آنها بطور سری (و درگوشی) سخنان فریبنده و بی‌اساس (برای اغفال مردم) به یکدیگر می‌گفتند؛ و اگر پروردگارت می‌خواست، چنین نمی‌کردند؛ (و می‌توانست جلو آنها را بگیرد؛ ولی اجبار سودی ندارد). بنابراین، آنها و تهمت‌هایشان را به حال خود واگذار نتیجه (وسوسه‌های شیطان و تبلیغات شیطان‌صفتان) این خواهد شد که دل‌های منکران قیامت، به آنها متمایل گردد؛ و به آن راضی شوند؛ و هر گناهی که بخواهند، انجام دهند.

۴. عدم انتشار تمام اخبار؛ چرا که بعضی از اخبار ممکن است برای کشور هزینه داشته باشد و امنیت جامعه را به خطر اندازد؛ خداوند متعال در سرزنش افرادی که اخبار را افشا می‌کنند می‌فرماید: «وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ» (النساء: ۸۳)؛ و هرگاه به آن‌ها مطلبی پیرامون امنیت و ناامنی برسد آن را فاش می‌کنند. امام صادق (ع) در ذیل این آیه فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ عَيَّرَ قَوْمًا بِالْإِدَاعَةِ فَقَالَ - وَ إِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوْ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ فَإِيَّاكُمْ وَ الْإِدَاعَةَ؛ براستی خدای عز و جل مردمی را برای فاش کردن اسرار سرزنش کرده و فرموده است: و هرگاه به آن‌ها مطلبی پیرامون امنیت و ناامنی برسد آن را فاش می‌کنند، پرهیزید از فاش کردن اسرار» (عیاشی، ۱۳۸۰ق، ج ۱، ص ۲۵۹-۲۶۰).

۵. بررسی صحت و سقم اخبار توسط مسئولین و افراد جامعه، مخصوصاً اگر منبع خبر دشمن و رسانه‌های غربی باشند؛ چرا که در صورت پذیرش اخبار کذب از سوی دشمن ممکن است هزینه‌های سنگینی برای کشور به بار آید: «يَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ» ای کسانی که ایمان آورده‌اید اگر شخص فاسقی خبری برای شما بیاورد، درباره آن تحقیق کنید، مبدا به گروهی از روی نادانی آسیب برسانید و از کرده خود پشیمان شوید (الحجرات: ۶).

۶. پرهیز از دنبال نمودن رسانه‌هایی که دروغ‌گویی آن برای جامعه مومنین اثبات شده است: «فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ» از تکذیب‌کنندگان اطاعت نکن (القلم: ۸).

۷. پرهیز از پخش شایعه و اخبار بدون سند: یکی از اصحاب امام باقر(ع) گوید: «سَأَلْتُ أَبَا جَعْفَرٍ مَا حَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ قَالَ أَنْ يُقُولُوا مَا يَعْلَمُونَ وَ يَقُولُوا عِنْدَ مَا لَا يَعْلَمُونَ؛ از ایشان پرسیدم، حق خداوند بر بندگان چیست؟ فرمود: این است که هر چه را بدانند، بگویند و درباره هر چه نمی‌دانند، توقف کنند و دم فرو بندند» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۱، ص ۴۳).

۳-۳-۶. تلاش برای تحقق عدل در جامعه

عدل در هر چیزی یعنی قرار دادن آن شیء در محل مناسبش؛ یعنی دادن حق به هر صاحب حقی، بر اساس استعداد و ظرفیتش (خویی، ۱۴۰۰ق، ج ۱۶، ص ۴۶). با توجه به تبیینی که از مفهوم عدالت صورت گرفت مسئولین باید در ارتباط با یکدیگر و همچنین در ارتباط با افراد جامعه تلاش نمایند تا عدالت رعایت شده و هر حقی به صاحب حقش عطا شود که در این صورت امنیت اجتماعی به معنای واقعی کلمه محقق خواهد شد و به همین دلیل است که خداوند مومنان را متعدداً به آن امر نموده از جمله: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ» ای مومنان کاملاً قیام به عدالت کنید (النساء: ۱۳۵). «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَاٰنُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ» ای مومنان همواره برای خدا قیام کنید و از روی عدالت گواهی دهید دشمنی با جمعیتی، شما را به گناه و ترک عدالت نکشانند عدالت را رعایت کنید که به پرهیزگاری نزدیک‌ترست (المائدة: ۸). همچنین امام صادق(ع) نیز در خصوص آیه یُحْيِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا فرمودند: «لَيْسَ يُحْيِيهَا بِالْقَطْرِ وَ لَكِنْ يُبْعَثُ اللَّهُ رِجَالًا فَيُحْيُونَ بِالْعَدْلِ فَتُحْيَا الْأَرْضُ لِأَحْيَاءِ الْعَدْلِ؛ زمین را با باران زنده نمی‌کند، بلکه مردانی را بر می‌انگیزاند که عدل را احیا می‌کنند. پس به خاطر احیای عدل، زمین احیا می‌شود» (طوسی، ۱۴۰۷ق، ج ۱۰، ص ۱۴۶).

۳-۳-۷. توسعه علم

امیرالمومنین(ع) در خصوص اهمیت علم فرمودند: «العلم سلطان من وجده صال به و من لم يجده صیل علیه؛ علم، سلطنت و قدرت است، هر که آن را بیابد با آن یورش برد و هر که آن را از دست بدهد بر او یورش برند» (ابن ابی الحدید، ۱۴۰۴ق، ج ۲۰، ص ۳۱۹) و همچنین امام باقر(ع) در بیان اوصاف مومن فرمودند: «مِنْ آدَابِ الْمُؤْمِنِ... طَلَبُ الْعِلْمِ؛ از آداب و اوصاف مومن کسب علم می‌باشد» (دیلمی، ۱۴۰۸ق، ص ۱۱۸). با توجه به موارد مذکور، مسئولین امر باید نهایت تلاش خود را در راستای توسعه‌ی علم و تمهید بستر مناسب برای افراد جامعه در خصوص

کسب و توسعه علم به کاربندند تا گام‌های اساسی در راستای تامین امنیت اجتماعی برداشته شود؛ چرا که با بروز شدن علوم و کسب آن توسط دانشمندان، به صورت مستمر شاهد اختراع و ابداع ابزار و روش‌هایی خواهیم بود که روز به روز به ساده‌تر شدن زندگی و رفاه بیشتر منجر شده و تحقق امنیت اجتماعی را به دنبال خواهد داشت.

۳-۳-۸. جلوگیری از گرانی

افزایش قیمت در جامعه یکی از موارد تهدید کننده‌ی امنیت اجتماعی از منظر اهل بیت (ع) می‌باشد؛ چرا که امام صادق (ع) فرمودند: «غَلَاءُ السَّعْرِ يُسِيءُ الْخُلُقَ وَ يُذْهِبُ الْأَمَانَةَ وَ يُضْجِرُ الْمَرْءَ الْمُسْلِمَ؛ گرانی قیمت‌ها، اخلاق را بد می‌کند، امانتداری را از بین می‌برد و انسان مسلمان را بی‌قرار می‌سازد» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۵، ص ۱۶۴). بنابراین حکومت برای تامین امنیت اجتماعی باید اقدامات لازم را در راستای عدم افزایش قیمت و به تبع آن رضایت مردم، انجام دهد.

۳-۴. افزایش ایمان و دینمداری در جامعه

ایمان و دینمداری دو عاملی هستند که از منظر قرآن کریم و روایات اهل بیت (ع) در تحقق امنیت جامعه تاثیر بسزایی دارند که به تبیین آن خواهیم پرداخت:

۳-۴-۱. ایمان

خداوند، ایمان را یکی از عوامل تحقق امنیت اجتماعی معرفی نموده و می‌فرماید: «وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنكُمْ وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ... وَ لَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا» خداوند به مومنان... وعده می‌دهد که قطعاً آنان را حکمران روی زمین خواهد کرد... و ترسشان را به امنیت و آرامش مبدل می‌کند (النور: ۵۵) و در مقابل ناسپاسی و کفر نعمت را یکی از عوامل ضد امنیتی معرفی نموده و می‌فرماید: «وَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً بِأَيْدِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ وَ الْخَوْفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ» خداوند مثلی زده است: منطقه آبادی که امن و آرام بود؛ و همواره روزیش از هر جا می‌رسید؛ اما به نعمت‌های خدا ناسپاسی کردند؛ و خداوند به خاطر اعمالی که انجام می‌دادند، لباس گرسنگی و ترس را بر اندامشان پوشانید (النحل: ۱۱۲). علاوه بر این، خداوند جمع بین ایمان و عمل صالح را سرمنشا اتفاقاتی معرفی می‌کند که در تحقق امنیت اجتماعی تاثیر بسزایی دارند از جمله:

۱. باعث برقراری محبت و مودت در جامعه خواهد شد: «إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا» مسلماً کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، خداوند رحمان، محبتی برای آنان در دلها قرار می‌دهد (مریم: ۹۶).

۲. سبب اصلاح امور خواهد شد: «وَالَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ... كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ» و کسانی که ایمان آوردند و کارهای شایسته انجام دادند... خداوند گناهانشان را می‌بخشد و کارشان را اصلاح می‌کند (محمد: ۲).

۳. سبب آرامش در جامعه خواهد شد: «هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ» او کسی است که آرامش را در دل‌های مؤمنان نازل کرد تا ایمانی بر ایمانشان بیفزایند (الفتح: ۴).

۳-۴-۲. دینداری و جلوگیری از افزایش گناه در جامعه

از جمله مواردی که از منظر اهل بیت (ع) در جامعه موجبات امنیت را فراهم نموده و فقدان آن منجر به ناامنی خواهد شد، دین‌داری می‌باشد. امیرالمومنین (ع) در این خصوص فرمودند: «من استحکمت لي فيه خصلة من خصال الخير احتملتها عليها و اغتفرت فقد ما سواها و لا أغتفر فقد... دین لأن مفارقة الدين مفارقة الأمن فلا يتنهأ بحياة مع مخافة؛ هرکس خصلتی خوب و پایدار به من بدهد، به خاطر آن، او را می‌پذیرم و از نداشتن صفات دیگرش می‌گذرم، ولی از نداشتن دین، چشم‌پوشی نمی‌کنم؛ زیرا در بی‌دینی، امنیت نیست و زندگی در ترس، لذت‌بخش نمی‌باشد» (فیض‌کاشانی، ۱۴۰۶ق، ج ۱، ص ۱۲۱). بنابراین هرچه در جامعه دینداری افزایش یابد به تبع آن امنیت نیز بیشتر شده و در صورت بی‌دینی و افزایش گناه، در جامعه ناامنی پدید خواهد آمد.

۳-۴-۳. امر به معروف و نهی از منکر

از راهبردهای اساسی در برپایی دین در جامعه و به تبع آن، تحقق امنیت اجتماعی می‌توان به امر به معروف و نهی از منکر اشاره نمود؛ چرا که افراد دغدغه‌مند در جامعه به مواردی که موجب تقویت دین و تحقق امنیت اجتماعی خواهد شد، امر کرده و از مواردی که موجب تضعیف دین و از بین رفتن امنیت اجتماعی خواهد شد، نهی می‌کنند و به همین دلیل خداوند در وصف بهترین امت و جامعه می‌فرماید: «كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ» شما بهترین امتی بودید که به سود انسان‌ها آفریده شده‌اند؛ امر به معروف و نهی از منکر می‌کنید و به خدا ایمان دارید (آل عمران: ۱۱۰).

۳-۴-۴. وحدت جامعه با محوریت الله و دین الهی

از مواردی که می‌تواند بسیاری از مشکلات و اختلافات در جامعه را مرتفع نماید، وحدت میان افراد جامعه می‌باشد و به همین دلیل است که خداوند، مومنین را با تمام سلاقی و اختلافات، امر به وحدت نموده و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ... وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا» ای مومنان...همگی به ریسمان خدا [قرآن و اسلام]، چنگ زنید، و پراکنده نشوید (آل عمران: ۱۰۲-۱۰۳). اگر بواسطه‌ی دین در جامعه وحدت پدید آمد و همه جامعه خود را برادر و خواهران دینی دانستند بسیاری از مشکلات اجتماعی حل و امنیت اجتماعی محقق خواهد شد.

۳-۵. اخلاق‌مداری

در تعریف اخلاق آمده: «صورت باطنی، یعنی خُلق انسان، مانند صورت ظاهریش یعنی خُلق، دارای هیأت یا ترکیبی زشت یا زیباست. بنابراین خُلق انسان، همان هیأت و قیافه‌ی ثابت نفسانی انسان است که به آسانی و بدون تفکر باعث صدور افعال انسان می‌شود؛ اگر افعالی که از این هیأت و قیافه‌ی ثابت نفسانی صادر می‌شود شرعا و عقلا پسندیده باشد، این هیأت را خُلق نیکو می‌گویند» (دیرباز؛ اصلانی، ۱۳۹۵ش، ص ۹۳).

با توجه به تعریف مذکور، در صورتی که ایمان در جامعه افزایش یابد، صدور افعالی که شرعا و عقلا پسندیده می‌باشد نیز در جامعه افزایش یافته و به تبع آن، امنیت اجتماعی محقق خواهد شد. خداوند متعال و اهل‌بیت(ع) توصیه‌ها و دستورات اخلاقی متعددی را مطرح نمودند که در صورت محور قرار گرفتن در جامعه، روابط بین افراد در بهترین حالت ممکن خواهد بود و این امر تاثیر بسزایی در تحقق امنیت اجتماعی خواهد داشت؛ این موارد عبارتند از:

۳-۵-۱. وفای به عهد و امانت

از جمله مواردی که در صورت رعایت آن هیچ حقی تضییع نشده و به تبع آن بسیاری از دلخوری‌ها و دعوای جامعه مرتفع خواهد شد و خداوند بارها در قرآن مومنان را متوجه آن ساخته، وفای به عهد و ادای امانت می‌باشد. از جمله: «قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ... الَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَتِهِمْ وَ عَهْدِهِمْ رَاعُونَ» حقیقتا مومنان رستگار شدند... کسانی که امانتها و عهد خود را رعایت می‌کنند (المؤمنون: ۸۱). همچنین امام‌صادق(ع) در این خصوص فرمودند: «الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ... لَا يَعِدُّهُ عِدَّةً فَيُخْلِفُهُ؛ مومن برادر مومن است ... وعده‌ای به او نمی‌دهد سپس خلف وعده کند» (ابن‌بابویه، ۱۴۰۲ق، ص ۴۸).

۳-۵-۲. عدم آزار به پیروان سایر ادیان و مذاهب

بخش کوچکی از افراد کشور را اقلیت‌های دینی و مذهبی تشکیل می‌دهند که در صورت عدم آسیب به منافع و امنیت کشور، به دلیل توصیه قرآن و همچنین در راستای حفظ امنیت اجتماعی باید حقوق آنان را رعایت نمود؛ چرا که در صورت تحریک آنان به وسیله آزار و توهین به مقدساتشان، ممکن است دست به اقداماتی بزنند که برای کشور هزینه‌های زیادی را در برداشته باشد. موید کلام ما آیاتی از قرآن کریم می‌باشد که در آن به مومنان امر نموده بین هیچ کدام از پیامبران الهی فرق و اختلاف قائل نشوید از جمله: «وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَ مَلٰئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ اَحَدٍ مِّنْ رُّسُلِهِ» (البقرة: ۲۸۵). و همه مؤمنان (نیز)، به خدا و فرشتگان او و کتابها و فرستادگانش، ایمان آورده‌اند؛ (و می‌گویند): ما در میان هیچ یک از پیامبران او، فرق نمی‌گذاریم (و به همه ایمان داریم). علاوه بر این، خداوند متعال در آیه ۱۰۸ سوره انعام می‌فرماید به مقدسات دیگران توهین نکنید تا به مقدسات شما توهین نکنند: «وَ لَا تَسُبُّوا الَّذِیْنَ يَدْعُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ فَيَسُبُّوا اللّٰهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ»: (به معبود) کسانی که غیر خدا را می‌خوانند دشنام ندهید، مبدا آنها (نیز) از روی (ظلم و) جهل، خدا را دشنام دهند.

۳-۵-۳. برخورد نیکو با همسر

از جمله مواردی که در صورت عدم رعایت آن، ممکن است، چند خانواده با هم درگیر و موجبات ناراحتی آنان فراهم شود و به نوعی امنیت اجتماعی مورد خدشه قرارگیرد، عدم برخورد نیکو با همسران است که خداوند آن را به مومنان گوشزد نموده و فرموده: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... عَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ» ای مومنان... با همسرانتان با نیکی و شایستگی رفتار کنید (النساء: ۱۹).

۳-۵-۴. سفارش یکدیگر به امور خیر و پسندیده

یکی از راهبردهای خداوند در خصوص تامین امنیت اجتماعی آن است که مومنان را به سفارش به یکدیگر در خصوص انجام امور خیر و پسندیده امر نموده است؛ چرا که هم کار خیر در جامعه گسترش پیدا خواهد کرد و هم امور خیری که قرار بود به صورت فردی انجام گیرد، به صورت جمعی انجام خواهد شد؛ فلذا خداوند در آیاتی می‌فرماید: «كَانَ مِنَ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَ تَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمِیْمَنَةِ» از مومنان بوده و یکدیگر را به صبر و مهربانی و رحمت توصیه می‌کنند آنها «اصحاب الیمین» اند (البلد: ۱۷). «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي حُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ» انسانها همه در زیانند؛ مگر مومنانی که اعمال صالح انجام داده‌اند و یکدیگر را به حق سفارش کرده و یکدیگر را به شکیبایی و استقامت توصیه نموده‌اند (العصر: ۲-۳).

۳-۵-۵. پرهیز از اتهام به دیگران، سوءظن و داشتن گمان خیر

از مواردی که در صورت رعایت آن بسیاری از دلخوری‌ها در جامعه ریشه‌کن شده و در تحقق امنیت اجتماعی موثر است، پرهیز از اتهام به دیگران می‌باشد. امام‌صادق(ع) در این خصوص فرمودند: «إِذَا أَتَمَّ الْمُؤْمِنُ أَخَاهُ أَمَّاكُ الْإِيمَانُ مِنْ قَلْبِهِ كَمَا يَنْمَاطُ الْمَلْحُ فِي الْمَاءِ؛ هرگاه مؤمن به برادرش تهمت زند، ایمان از دلش همچون نمک در آب از بین می‌رود» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۳۶۱). می‌توان ریشه‌ی اتهام را سوءظن به دیگران دانست که خداوند آن را مورد توجه قرار داده و خطاب به مومنین فرموده: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ» ای مومنان از بسیاری از گمان‌ها بپرهیزید، چرا که بعضی از گمان‌ها گناه است (الحجرات: ۱۲). و در مقابل مومنان را به داشتن گمان خیر توصیه کرده و می‌فرماید: «لَوْ لَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَأْنَفُسِهِمْ خَيْرًا وَ قَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ» چرا هنگامی که این (تهمت) را شنیدید، مردان و زنان مومن نسبت به خود گمان خیر نبردند و نگفتند این دروغی بزرگست (النور: ۱۲).

۳-۵-۶. پرهیز از خودپسندی و تکبر

از جمله اوصاف ناپسندی که در صورت اتصاف شخص به آن‌ها، موجبات سوء تفاهم و ناراحتی سایر افراد، فراهم می‌شود و این دلخوری ممکن است تا حدی پیش برود که موجب تهدید امنیت اجتماعی شود، خودپسندی و تکبر است؛ فلذا رعایت آن بر تمام افراد جامعه لازم است. امام‌صادق(ع) در این خصوص فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ عَلِمَ أَنَّ الذَّنْبَ خَيْرٌ لِلْمُؤْمِنِ مِنَ الْعُجْبِ، وَلَوْلَا ذَلِكَ مَا ابْتُلِيَ مُؤْمِنًا بِذَنْبٍ أَبَدًا؛ خدا می‌داند که گناه برای مؤمن بهتر از خودپسندی است که اگر این نبود، هیچ گاه مؤمن گرفتار گناه نمی‌شد» (جیلانی، ۱۴۲۹ق، ج ۱، ص ۲۶۱). ایشان در وصف مومنین نیز فرمودند: الْمُؤْمِنُ... لَا يَتَكَبَّرُ؛ مومن... تکبر نمی‌ورزد (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۲۳۱).

۳-۵-۷. اخلاق نیکو و استفاده از بهترین عبارات در ارتباطات اجتماعی

با اخلاق نیکو، قلوب افراد جامعه به یکدیگر نزدیک شده و محبت در جامعه گسترش پیدا خواهد کرد. موید این ادعا، کلام خداوند خطاب به پیامبر(ص) که در راس مومنان قرار دارد، می‌باشد که می‌فرماید: «وَلَا تَسْتَوِ الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ اذْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَ بَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ» هرگز نیکی و بدی یکسان نیست؛ بدی را با نیکی دفع کن، ناگاه همان کس که میان تو و او دشمنی است، گویی دوستی گرم و صمیمی است (الفصلت: ۳۴) و این بهترین عامل برای تحقق امنیت اجتماعی خواهد بود و به همین دلیل است که خداوند در این خصوص فرموده: «إِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوها» هر گاه به شما تحیت گویند، پاسخ آن را بهتر از آن بدهید؛ یا

به همانگونه پاسخ گویند (النساء: ۸۶). اهل بیت (ع) نیز با در نظر گرفتن برکات خوش اخلاقی در جامعه، در موارد متعدد آن را به مومنین گوشزد نمودند از جمله: پیامبر (ص) فرمودند: «مُدَاوَاةُ النَّاسِ نِصْفُ الْإِيمَانِ؛ مدارا و مهربانی با مردم نیمی از ایمان است» (ابن شعبه حرانی، ۱۴۰۴ق، ص ۴۲). امام باقر (ع) نیز فرمودند: «إِنَّ أَكْمَلَ الْمُؤْمِنِينَ إِيْمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا؛ کامل ترین مومنین از لحاظ درجات ایمان، خوش اخلاق ترین آنها می باشد» (طوسی، ۱۴۱۴ق، ص ۳۹۲).

۳-۵-۸. عدم ظلم و تعدی به دیگران

یکی از مواردی که امنیت اجتماعی را تهدید نموده و از افراد جامعه سلب آرامش می نماید، ظلم و تجاوز به دیگران است تا جایی که خداوند که اظهار نظرسوء نسبت به دیگران را دوست ندارد به کسی که مورد ظلم واقع شده این اجازه را داده و می فرماید: «لَا يُحِبُّ اللَّهُ الْجَهْرَ بِالسُّوءِ مِنَ الْقَوْلِ إِلَّا مَنْ ظَلَمَ» خداوند دوست ندارد کسی با سخنان خود، بدی های دیگران را اظهار کند؛ مگر آن کس که مورد ستم واقع شده باشد (النساء: ۱۴۸). همچنین می فرماید: «إِنَّ اللَّهَ... يَنْهَى عَنِ الْبَغْيِ» به راستی خداوند از ستم نهی می کند (النحل: ۹۰). در روایات نیز به عدم ظلم به دیگران امر شده از جمله امام صادق (ع) فرمودند: «الْمُؤْمِنُ أَخُو الْمُؤْمِنِ... لَا يَظْلِمُهُ؛ مومن برادر مومن است و به او ظلم نمی کند» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۱۶۶). همچنین فرمودند: «الْمُؤْمِنُ مَنْ... كَفَى النَّاسَ شَرًّا؛ مومن کسی است که مردم از شرش در امان باشند» (دیلمی، ۱۴۰۸ق، ص ۱۱۰).

۳-۵-۹. راستگویی و پرهیز از دروغ

یکی از موثرترین عوامل در تحکیم بنیان جامعه، اعتماد میان افراد است و موثرترین عامل در از بین بردن این اعتماد، دروغ می باشد؛ چرا که حق را از مسیر اصلی خود منحرف کرده و باعث تضییع حق افراد جامعه خواهد شد و به همین دلیل است که خداوند با آن همه مهربانی در خصوص دروغگویان می فرماید: «قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ» مرگ بر دروغگویان (الذاریات: ۱۰). همچنین دو روایات از امام باقر (ع) وارد شده که فرمودند: «إِنَّ الْكَذِبَ هُوَ خَرَابُ الْإِيمَانِ؛ برآستی دروغ، باعث ویرانی ایمان است» (حر عاملی، ۱۴۱۴ق، ج ۵، ص ۱۷۷). همچنین فرمودند: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ جَعَلَ لِلشَّرِّ أَفْقَالًا وَ جَعَلَ مَقَاتِيحَ تِلْكَ الْأَفْقَالِ الشَّرَّابَ وَ الْكَذِبُ شَرٌّ مِنَ الشَّرَّابِ؛ همانا خداوند برای بدی قفل هایی قرار داده و کلید آن قفل ها را شراب قرار داد و دروغ از شراب بدترست» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۳۳۹).

۳-۵-۱۰. رعایت حریم شخصی افراد

از جمله مواردی که به افراد جامعه حس امنیت و آرامش می‌دهد، حفظ حریم شخصی آنهاست و به همین دلیل خداوند مومنان را از تجسس در زندگی افراد و ورود به حریم شخصی آنان بدون اجازه، نهی نموده و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... لَا تَجَسَّسُوا» ای مومنان... در زندگی دیگران تجسس نکنید (الحجرات: ۱۲). «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا ذَلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى يُؤْذَنَ لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ازْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ» ای مومنان در خانه‌هایی غیر از خانه خود وارد نشوید تا اجازه بگیرید و بر اهل آن خانه سلام کنید؛ این برای شما بهتر است؛ شاید متذکر شوید و اگر کسی را در آن نیافتید، وارد نشوید تا به شما اجازه داده شود؛ و اگر گفته شد: «بازگردید» بازگردید؛ این برای شما پاکیزه‌تر است (النور: ۲۷-۲۸). همچنین امام صادق (ع) فرمودند: «لَا تُفْتِشِ النَّاسَ فَتَبْقَى بِلَا صَدِيقٍ» در زندگی مردم تفتیش و تجسس نکن که بدون دوست می‌مانی» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۲، ص ۸۶).

۳-۵-۱۱. کنترل زبان

علمای اخلاق گفته‌اند: زبان پر برکت‌ترین عضو بدن، و مؤثرترین وسیله طاعت و هدایت و اصلاح است و در عین حال خطرناک‌ترین و پر گناه‌ترین عضو بدن نیز محسوب می‌شود، تا آنجا که حدود سی گناه کبیره از همین عضو کوچک صادر می‌گردد (مکارم شیرازی، ۱۳۷۱ش، ج ۱۷، ص ۴۴۷-۴۴۸) و به همین دلیل اهل بیت (ع) اصرار فراوانی به کنترل آن داشتند؛ از جمله پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «أَمْسِكْ لِسَانَكَ فَإِنَّهَا صَدَقَةٌ تَصَدَّقُ بِهَا عَلَى نَفْسِكَ ثُمَّ قَالَ وَ لَا يَعْرِفُ عَبْدٌ حَقِيقَةَ الْإِيمَانِ حَتَّى يَخْزَنَ مِنْ لِسَانِهِ» زبانت را نگهدار که این کمکی است که به خود می‌کنی، سپس فرمود: هیچ بنده‌ای حقیقت ایمان را نشناسد تا زبان خود را نگه دارد» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۱۱۴). با توجه به موارد مذکور، این عضو بدن پتانسیل بالایی در تهدید امنیت اجتماعی دارد و باید آن را کنترل نمود و به همین دلیل خداوند متعال مومنین را به کنترل آن فرمان داده و می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا... قُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا» (الاحزاب: ۷۰)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید... سخن سدید بگویید. در تبیین قول سدید آمده: «قول سدید، عبارت است از کلامی که هم مطابق با واقع باشد و هم لغو نباشد و یا اگر فایده دارد، فایده‌اش چون سخن چینی و امثال آن، غیر مشروع نباشد. پس بر مؤمن لازم است که به راستی آنچه می‌گوید مطمئن باشد و نیز گفتار خود را بیازماید، که لغو و یا مایه افساد نباشد» (طباطبایی، ۱۳۹۰ق، ج ۱۶، ص ۳۴۷).

مواردی که خداوند متعال و اهل بیت (ع) مومنان را متوجه آن ساخته و می‌توان در این بخش به آن اشاره نمود و در تحقق امنیت اجتماعی تاثیر بسزایی دارد عبارتند از:

۳-۵-۱۱-۱. پرهیز از تمسخر دیگران

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا مِّنْهُنَّ» (الحجرات: ۱۱)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید نباید گروهی از مردان شما گروه دیگر را مسخره کنند، شاید آنها از اینها بهتر باشند؛ و نه زنانی زنان دیگر را، شاید آنان بهتر از اینان باشند.

۳-۵-۱۱-۲. پرهیز از طعن و عیب‌جویی

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... لَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ» (الحجرات: ۱۱)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید... یکدیگر را مورد طعن و عیب‌جویی قرار ندهید. پیامبر اکرم (ص) در این خصوص فرمودند: «يَا مَعْشَرَ مَنْ ءَامَنَ بَلِسَانِهِ وَ لَمْ يُؤْمِنْ بِقَلْبِهِ لَا تَطْلُبُوا عَوْرَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ فَإِنَّ مَنِ اتَّبَعَ عَوْرَةَ أَخِيهِ اتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ وَ مَنِ اتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ فَضَحَّهُ وَ لَوْ فِي جَوْفِ بَيْتِهِ؛ ای اشخاصی که به زبان ایمان آورده‌اید، نه در قلب و درون، در جستجوی اسرار و عیب‌های مؤمنان نباشید، لغزش و خطاهای ایشان را دنبال نکنید. پس کسی که در جستجوی عیب و لغزش دوست و برادر خود باشد، خداوند متعال نیز لغزش‌ها و خطاهای او را دنبال می‌نماید و کسی که خداوند دنبال لغزش‌هایش باشد در نهایت رسوا می‌گردد، اگرچه در جمع خانواده‌اش باشد» (کوفی اهوازی، ۱۴۰۴ق، ص ۷۱).

۳-۵-۱۱-۳. پرهیز از استفاده از القاب زشت و ناپسند

«يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا... وَ لَا تَنَابَزُوا بِاللُّقَابِ» (الحجرات: ۱۱)؛ با القاب زشت و ناپسند یکدیگر را یاد نکنید.

۳-۵-۱۱-۴. پرهیز از دشنام به دیگران

امام باقر (ع) در این خصوص فرمودند: «إِنَّ رَجُلًا مِّنْ بَنِي تَمِيمٍ أَتَى النَّبِيَّ (ص) فَقَالَ أَوْصِنِي فَكَانَ فِيْمَا أَوْصَاهُ أَنْ قَالَ لَا تَسُبُّوا النَّاسَ فَتَكْتَسِبُوا الْعَدَاوَةَ بَيْنَهُمْ؛ مردی از بنی تمیم خدمت پیامبر (ص) آمد و عرض کرد: به من سفارش کن و ایشان در ضمن سفارش فرمودند: به مردم دشنام ندهید تا میان آن‌ها دشمنی به وجود آورد» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۳۶۰). همچنین ایشان در برشمردن اوصاف مومنین فرمودند: «الْمُؤْمِنُ... لَا سَبَابَ؛ مومن کسی است که ... دشنام دهنده نمی‌باشد» (ابن همام اسکافی، ۱۴۰۴ق، ص ۷۴).

۳-۵-۱۱-۵. پرهیز از غیبت و آشکار نمودن عیوب دیگران

حفظ آبرو و موقعیت افراد، از جمله مواردی است که در تعریف امنیت اجتماعی به آن اشاره شد و موثرترین عامل برای از بین بردن آبرو، وجهه و موقعیت افراد، آشکار نمودن عیوب آن‌ها و به عبارتی دیگر غیبت است. در تعریف غیبت آمده: غیبت آن است که انسان در غیاب شخصی چیزی بگوید که مردم از آن خبر نداشته باشند و اگر آن شخص بشنود، ناراحت شود (قرائتی، ۱۳۸۸ش، ج ۹، ص ۱۹۰). خداوند متعال در این خصوص می‌فرماید: «يَا أَيُّهَا

الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَا يَغْتَبِ بَّعْضُكُم بَعْضًا أ يَحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ» (الحجرات: ۱۲)؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید... هیچ یک از شما دیگری را غیبت نکند، آیا کسی از شما دوست دارد که گوشت برادر مرده خود را بخورد؟! (به یقین) همه شما از این امر کراهت دارید.

در روایات نیز، به کرات از غیبت نهی شده از جمله: امام صادق (ع) فرمودند: «مَنْ رَوَى عَلَى مُؤْمِنٍ رَوَايَةً يُرِيدُ بِهَا شَيْنَهُ وَ هَذَمَ مُرُوءَتَهُ لِيَسْقُطَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ أَخْرَجَهُ اللَّهُ مِنْ وَلَايَتِهِ إِلَى وَلَايَةِ الشَّيْطَانِ؛ هر کس بر ضرر مؤمن داستانی بگوید و قصدش آشکار نمودن عیب او و ریختن آبرویش باشد که از چشم مردم بیفتد، خداوند او را از ولایت خود به ولایت شیطان براند» (برقی، ۱۳۷۱ق، ج ۱، ص ۱۰۳).

۳-۵-۱۲. پرهیز از حسادت به دیگران

حسادت از جمله مواردی است که آرامش افراد جامعه را سلب نموده و در مواردی افراد را تحریک به آسیب زدن به اموال دیگران و حتی جانشان می‌کند؛ همانطور که حسادت برادران یوسف، آنها را وادار به آسیب زدن به ایشان نمود؛ فلذا حسادت، یکی از عوامل موثر در تهدید امنیت اجتماعی خواهد بود که بایستی کنترل شود و به همین دلیل امام باقر (ع) مومنین را از حسادت بر حذر داشته و فرمودند: «إِنَّ الْحَسَدَ لَيَأْكُلُ الْإِيمَانَ كَمَا تَأْكُلُ النَّارُ الْحَطَبَ؛ حسد ایمان را می‌خورد، چنان که آتش هیزم را می‌خورد» (شهید ثانی، ۱۴۰۹ق، ص ۳۲۵). علاوه بر ایشان، امیرالمومنین (ع) فرمودند: «الْمُؤْمِنُ... لَا حَسَدَ؛ مومن حسادت نمی‌ورزد» (کلینی، ۱۴۰۷ق، ج ۲، ص ۲۲۷).

۳-۵-۱۳. رعایت حقوق همسایگان

در تبیین حقوق همسایگان روایات متعددی از جانب اهل بیت (ع) وارد شده که در صورت رعایت آن توسط مومنین گامی اساسی در تحقق امنیت اجتماعی برداشته خواهد شد؛ از جمله: پیامبر (ص) فرمودند: «لَيْسَ بِمُؤْمِنٍ مَنْ لَمْ يَأْمَنْ جَارَهُ بَوَائِقُهُ. قِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَا بَوَائِقُهُ؟ قَالَ: ظُلْمُهُ وَ عَشْمُهُ وَ أَضْلُهُ وَ عَشْمُهُ؛ کسیکه همسایه‌اش از بوائق او در امان نباشد، مؤمن نیست. گفته شد: ای رسول خدا! مقصود از بوائق چیست؟ فرمود: ستم، گمراهی و بی عدالتی است» (کوفی‌اهوازی، ۱۴۰۴ق، ص ۷۱).

۳-۵-۱۴. حفاظت از جان و مال مردم

یکی از ویژگی‌های مومنین که به شدت امنیت‌زا بوده حساسیت مومنین نسبت به جان و مال دیگران می‌باشد؛ پیامبر (ص) در خصوص این امر فرمودند: «أ لَا أُتْبِكُمْ بِالْمُؤْمِنِ الْمُؤْمِنِ مَنِ اتَّمَمْتَهُ النَّاسُ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَ أَمْوَالِهِمْ؛ آیا به شما خبر ندهم که مومن کیست؟ مومن کسی است که مردم او را بر جان‌هایشان و اموالشان امین بدانند» (دیلمی،

۱۴۰۸ق، ص ۱۱۰). بنابراین با افزایش ایمان در جامعه، تعداد افرادی که نسبت به جان و مال دیگران حساس هستند در جامعه افزایش یافته و تأثیر بسزایی در تحقق امنیت اجتماعی خواهد داشت.

۳-۵-۱۵. عدم خیانت، مکر و نیرنگ به دیگران

خیانت و نیرنگ با هدف قرار دادن یکی از اصل‌های بنیان جامعه یعنی اعتماد، جامعه را متزلزل خواهد ساخت. اهل‌بیت(ع) این عامل تهدیدکننده را بارها مورد توجه قرار داده و از آن نهی فرمودند از جمله: امام‌صادق(ع) فرمودند: «الْمُؤْمِنُ أَكْوَأُ الْمُؤْمِنِ ... لَا يَخُونُهُ ... وَلَا يُعْشَى؛ مومن برادر مومن است و ... به او خیانت نمی‌کند و ... به او نیرنگ نمی‌زند» (حر عاملی، ۱۴۰۹ق، ج ۱۲، ص ۳۰۵).

نتایج تحقیق

با توجه به مطالب مذکور، مشخص شد که ایمان بر امنیت اجتماعی تأثیرگذار بوده و علاوه بر ارتباط لغوی، از لحاظ اصطلاحی نیز با یکدیگر مرتبط می‌باشند و مومنین کسانی هستند که امنیت را در جامعه تزریق نموده و تمامی آیات و روایاتی که ناظر بر مومنین وارد شده، موارد موثر و راهبردهایی از جانب خداوند و اهل‌بیت(ع) در راستای تحقق امنیت در اجتماع بوده که در صورت تقید مومنین و اجرایی نمودن آن‌ها، امنیت اجتماعی محقق خواهد شد. این موارد موثر و راهبردها عبارتند از:

۱. رسیدگی به اقشار ضعیف و نیازمند جامعه: ۱-۱. کمک‌های مالی: انفاق، قرض الحسنه، مهلت به بدهکار و مدارای با او / ۱-۲. رصد برادران دینی و حساسیت نسبت به مشکلاتشان / ۱-۳. تشکیل و سازماندهی گروه‌های جهادی هجرت سازندگی / ۱-۴. انجام کار خیر و خیر بودن.
۲. صلح محور بودن افراد جامعه: ۲-۱. اصلاح میان افراد / ۲-۲. فروبردن خشم، تقویت روحیه‌ی گذشت و چشم‌پوشی از خطاهای دیگران و برخورد پسندیده با خطاکار / ۲-۳. اجتناب از خون‌ریزی و قتل.
۳. انجام وظیفه نهادهای حکومتی در خصوص تحقق امنیت اجتماعی: ۳-۱. اجرای حکم قصاص / ۳-۲. جاری کردن حد در مورد منکرات / ۳-۳. جلوگیری از گسترش مواد روان‌گردان در جامعه / ۳-۴. برخورد با برهم زندگان امنیت جامعه / ۳-۵. کنترل رسانه‌ها و ارتقاء سطح سواد رسانه‌ای / ۳-۶. تلاش برای تحقق عدل در جامعه / ۳-۷. توسعه علم / ۳-۸. جلوگیری از گرانی.
۴. افزایش ایمان و دینمداری در جامعه: ۴-۱. ایمان / ۴-۲. دینداری و جلوگیری از افزایش گناه در جامعه / ۴-۳. امر به معروف و نهی از منکر / ۴-۴. وحدت جامعه با محوریت الله و دین الهی.

۵. اخلاق‌مداری: ۱-۵. وفای به عهد و ادای امانت / ۲-۵. عدم آزار به پیروان سایر ادیان و مذاهب / ۳-۵. برخورد نیکو با همسر / ۴-۵. سفارش یکدیگر به امور خیر و پسندیده / ۵-۵. پرهیز از اتهام به دیگران، سوءظن و داشتن گمان خیر / ۶-۵. پرهیز از خودپسندی و تکبر / ۷-۵. اخلاق نیکو و استفاده از بهترین عبارات در ارتباطات اجتماعی / ۸-۵. عدم ظلم و تعدی به دیگران / ۹-۵. راستگویی و پرهیز از دروغ / ۱۰-۵. رعایت حریم شخصی افراد / ۱۱-۵. کنترل زبان / ۱۲-۵. پرهیز از حسادت به دیگران / ۱۳-۵. رعایت حقوق همسایگان / ۱۴-۵. حفاظت از جان و مال مردم / ۱۵-۵. عدم خیانت، مکر و نیرنگ به دیگران.

کتاب‌نامه:

قرآن کریم.

- ابن ابی الحدید، عبد الحمید بن هبة الله (۱۴۰۴ق)، *شرح نهج البلاغة لابن أبی الحدید*، تحقیق محمد ابوالفضل ابراهیم، قم: مکتبه آیه الله المرعشی النجفی.
- ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۶۲ش)، *صفات الشیعة*، تهران: اعلمی.
- ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۰۲ق)، *مصادقه الاخوان*، تحقیق سید علی الخراسانی الکاظمی، الکاظمیه: مکتبه الامام صاحب الزمان العامه.
- ابن حیون، نعمان بن محمد مغربی (۱۳۸۵ق)، *دعائم الاسلام*، تحقیق آصف فیضی، قم: مؤسسه آل البیت.
- ابن شعبه حرانی، حسن بن علی (۱۴۰۴ق)، *تحف العقول*، تحقیق علی اکبر غفاری، قم: جامعه مدرسین.
- ابن منظور، محمد بن مکرم (۱۴۱۴ق)، *لسان العرب*، تصحیح جمال الدین میردامادی، بیروت: دار الفکر للطباعة و النشر و التوزیع - دار صادر.
- ابن همام اسکافی، محمد بن همام بن سهیل (۱۴۰۴ق)، *التمحیص*، تحقیق مدرسه امام مهدی، قم: مدرسه الإمام المهدی.
- افتخاری، اصغر (۱۳۹۱ش)، *امنیت (مجموعه مفاهیم بنیادین علوم انسانی اسلامی)*، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- برقی، احمد بن محمد بن خالد (۱۳۷۱ق)، *المحاسن*، تحقیق جلال الدین محدث، قم: دار الکتب الإسلامیه.
- جوادی، محسن (۱۳۹۵ش)، *نظریه ایمان در عرصه کلام و قرآن*، قم: دفتر نشر معارف.
- جیلانی، رفیع الدین محمد بن محمد مؤمن (۱۴۲۹ق)، *الذریعة الی حافظ الشریعة*، تحقیق محمد حسین درایتی، قم: دار الحدیث.
- حسینی خامنه‌ای، سید علی، بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم.
- خویی، میرزا حبیب الله بن محمد (۱۴۰۰ق)، *منهاج البراعة فی شرح نهج البلاغة*، تهران: مکتبه الاسلامیه.

دیرباز، عسگر؛ اصلانی، محمد (۱۳۹۵ش)، تحقیق انتقادی «تعریف اخلاق» از دیدگاه فلاسفه‌ی غربی معاصر، *مجله پژوهش‌های اخلاقی*، سال هفتم، شماره ۲۳، بهار ۱۳۹۵، ص ۸۳-۱۰۴.

دیلمی، حسن بن محمد (۱۴۰۸ق)، *اعلام الدین فی صفات المومنین*، تحقیق مؤسسه آل البيت، قم: مؤسسه آل البيت.

دیلمی، حسن بن محمد (۱۴۱۲ق)، *ارشاد القلوب*، قم: الشریف الرضی.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ق)، *مفردات الفاظ القرآن*، تصحیح صفوان عدنان داودی، بیروت-دمشق، دار القلم-دار الشامیه.

شهید ثانی، زین الدین بن علی (۱۴۰۹ق)، *منیة المرید*، تحقیق رضا مختاری، قم: مکتب الإعلام الإسلامی.

حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۰۹ق)، *وسائل الشیعة*، تحقیق مؤسسه آل البيت، قم: مؤسسه آل البيت علیهم السلام.

حر عاملی، محمد بن حسن (۱۴۱۴ق)، *هدایة الامة الی احکام الائمة*، تحقیق آستان قدس رضوی بنیاد پژوهش‌های اسلامی گروه حدیث، مشهد: آستانه‌ی الرضویة المقدسة مجمع البحوث الاسلامیة.

صالحی امیری، سید رضا (۱۳۹۱ش)، *امنیت اجتماعی*، تهران: مرکز تحقیقات استراتژیک.

طباطبایی، محمد حسین (۱۳۹۰ق)، *المیزان فی تفسیر القرآن*، بیروت: مؤسسه‌ی الأعلمی للمطبوعات.

طریحی، فخر الدین بن محمد (۱۳۷۵ش)، *مجمع البحرین*، تحقیق احمد حسینی اشکوری، تهران: مرتضوی.

طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۰۷ق)، *تهذیب الاحکام*، تحقیق حسن الموسوی خراسان، تهران: دارالکتب الاسلامیة.

طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۱۴ق)، *الامالی*، تحقیق مؤسسه‌ی البعثه، قم: دار الثقافة.

عباس پور، امین؛ مصلائی پور، عباس (۱۴۰۰ش)، مفهوم «امنیت حرم» در پرتو معنای تاویلی آیات مرتبط، *مجله مطالعات تفسیری*، سال دوازدهم، شماره ۴۶، تابستان ۱۴۰۰، ص ۲۵-۴۲.

حلی، حسن بن یوسف (۱۴۱۳ق)، *کشف المراد فی شرح تجرید الاعتقاد*، قم: مؤسسه‌ی النشر الاسلامی.

عیاشی، محمد بن مسعود (۱۳۸۰ق)، *تفسیر العیاشی*، تحقیق سید هاشم رسولی محلاتی، تهران: المطبعة العلمية.

فیض کاشانی، محمد محسن بن شاه مرتضی (۱۴۰۶ق)، *الوافی*، اصفهان: کتابخانه امام امیرالمؤمنین علی(ع).

قرائی، محسن (۱۳۸۸ش) تفسیر نور، تهران: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.

قرشی بنابی، علی اکبر (۱۴۱۲ق)، *قاموس قرآن*، تهران: دارالکتب الاسلامیة.

کلینی، محمد بن یعقوب (۱۴۰۷ق)، *الکافی*، تصحیح علی اکبر غفاری و محمد آخوندی، تهران: دارالکتب الاسلامیة.

کوفی اهوازی، حسین بن سعید (۱۴۰۲ق)، *الزهد*، تحقیق غلامرضا عرفانیان یزدی، قم: المطبعة العلمية.

کوفی اهوازی، حسین بن سعید (۱۴۰۴ق)، *المؤمن*، قم: مؤسسه‌ی الامام المهدي.

محمد اف، آج و همکاران (۱۴۰۰ش)، تأثیر جهانی‌شدن بر روی مظاهر و جنبه‌های نظری و مفهومی امنیت ملی حکومت‌ها در قرن ۲۱،

پژوهشنامه تاریخ، سیاست و رسانه، سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۴۰۰، ص ۵۷-۸۰.

مزیانی، احمد؛ خسرو پناه، عبدالحسین (۱۳۹۴ش)، پدیدارشناسی تکفیرگرایی و ارزیابی امنیتی آن، *مجله پژوهش‌های حفاظتی و*

امنیتی، سال چهارم، شماره ۱۴، تابستان ۱۳۹۴، ص ۱-۲۸.

مصطفوی، حسن (۱۳۶۸ش)، *التحقیق فی کلمات القرآن الکریم*، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۱ش)، *تفسیر نمونه*، تهران: دار الکتب الإسلامية.
نوری، حسین بن محمد تقی (۱۴۰۸ق)، *مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل*، تصحیح مؤسسه آل البيت، قم: مؤسسه آل البيت عليهم السلام.

Bibliography:

The Holy Qur'ān.

- Abbaspour, Amin; Mosallaeipour, Abbas (1400 SH), the concept of "sanctuary security" in the light of the meaning of interpretation of related verses, *Tafsiri Studies Journal*, year 12, number 46, summer 1400, pp. 25-42. (In Persian)
- ‘Ayyāshī, Muḥammad ibn Mas‘ūd (1380 H), *Tafsīr al-‘Ayyāshī*, ed. Sayyid Hāshim Rasūlī Maḥallātī, Tehran: al-Maṭba‘ah al-‘Ilmiyyah. (In Arabic)
- Barqī, Aḥmad ibn Muḥammad ibn Khālīd (1371 H), *al-Maḥāsīn*, ed. Jalāl al-Dīn Muḥaddith, Qom: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Daylamī, al-Ḥasan ibn Muḥammad (1408 H), *I‘lām al-dīn fī ṣifāt al-mu‘minīn*, ed. Mu‘assasat Āl al-Bayt, Qom: Mu‘assasat Āl al-Bayt. (In Arabic)
- Daylamī, al-Ḥasan ibn Muḥammad (1412 H), *Irshād al-qulūb*, Qom: al-Sharīf al-Raḍī. (In Arabic)
- Dirbaz, Asgar; Aslani, Mohammad (1395 SH), A critical study of the "definition of ethics" from the perspective of contemporary Western philosophers, *Journal of ethical research*, year 12, number 23, spring 1395, pp. 83-104. (In Persian)
- Eftekhari, Asghar (1391 SH), *Security (a collection of fundamental concepts of Islamic humanities)*, Tehran: Imam Sadiq University. (In Persian)
- Fayḍ al-Kāshānī, Muḥammad Muḥsin ibn Shāh Murtaḍā (1406 H), *al-Wāfi*, Iṣfahān: Maktabat al-Imām Amīr al-Mu‘minīn ‘Alī (PBUH). (In Arabic)
- Ḥillī, al-Ḥasan ibn Yūsuf (1413 H), *Kashf al-murād fī sharḥ Tajrīd al-i‘tiqād*, Qom: Mu‘assasat al-Nashr al-Islāmī. (In Arabic)
- Ḥurr al-‘Āmilī, Muḥammad ibn al-Ḥasan (1409 H), *Wasā’il al-Shī‘ah*, ed. Mu‘assasat Āl al-Bayt, Qom: Mu‘assasat Āl al-Bayt(PBUH). (In Arabic)
- Ḥurr al-‘Āmilī, Muḥammad ibn al-Ḥasan (1414 H), *Hidāyat al-ummah ilā aḥkām al-‘immah*, ed. Āstān-i Quds-i Raḍawī, Mashhad: Āstānah al-Raḍawiyyah al-Muqaddasah Majma‘ al-Buḥūth al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Ibn Abī al-Ḥadīd, ‘Abd al-Ḥamīd ibn Hibat Allāh (1404 H), *Sharḥ Nahj al-balāghah li-Ibn Abī al-Ḥadīd*, ed. Muḥammad Abū al-Faḍl Ibrāhīm, Qom: Maktabat Āyat Allāh al-Mar‘ashī al-Najafī. (In Arabic)
- Ibn Bābawayh, Muḥammad ibn ‘Alī (1402 H), *Musādaqat al-ikhwān*, ed. Sayyid ‘Alī al-Khurasānī al-Kāzīmī, al-Kāzimiyyah: Maktabat al-Imām Šāhib al-Zamān al-‘Āmmah. (In Arabic)
- Ibn Hammām al-Iskāfī, Muḥammad ibn Hammām ibn Suhayl (1404 H), *al-Tamḥīṣ*, ed. Madrasat al-Imām al-Mahdī, Qom: Madrasat al-Imām al-Mahdī. (In Arabic)

- Ibn Ḥayyūn, Nu'mān ibn Muḥammad al-Maghribī (1385 H), *Da'ā'im al-Islām*, ed. Āṣif Fayḍī, Qom: Mu'assasat Āl al-Bayt. (In Arabic).
- Ibn Manẓūr, Muḥammad ibn Mukarram (1414 H), *Lisān al-'Arab*, ed. Jamāl al-Dīn Mīrdāmādī, Beirut: Dār al-Fikr lil-Ṭibā'ah wa-al-Nashr wa-al-Tawzī' - Dār Ṣādir. (In Arabic)
- Ibn Shu'bah al-Ḥarrānī, Ḥasan ibn 'Alī (1404 H), *Tuḥaf al-'uqūl*, ed. 'Alī Akbar Ghaffārī, Qom: Jāmi'at al-Mudarrisīn. (In Arabic)
- Javadi, Mohsen (1395 SH), *Theory of Faith in the Word and Quran*, Qom: Ma'arif Publishing House. (In Persian)
- Jilānī, Rafī' al-Dīn Muḥammad ibn Muḥammad Mu'min (1429 H), *al-Dharī'ah ilā ḥāfiẓ al-sharī'ah*, ed. Muḥammad Husayn Dirāyatī, Qom: Dār al-Ḥadīth. (In Arabic)
- Khū'ī, Mīrzā Ḥabīb Allāh ibn Muḥammad (1400 H), *Minhāj al-barā'ah fī sharḥ Nahj al-balāghah*, Tehran: Maktabat al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Kūfī al-Ahwāzī, al-Ḥusayn ibn Sa'īd (1402 H), *al-Zuhd*, ed. Ghulām Riḍā 'Irfāniyān Yazdī, Qom: al-Maṭba'ah al-'Ilmiyyah. (In Arabic).
- Kūfī al-Ahwāzī, al-Ḥusayn ibn Sa'īd (1404 H), *al-Mu'min*, Qom: Mu'assasat al-Imām al-Mahdī. (In Arabic)
- Kulaynī, Muḥammad ibn Ya'qūb (1407 H), *al-Kāfi*, ed. 'Alī Akbar Ghaffārī and Muḥammad Ākhūndī, Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Makarem Shirazi, Naser (1371SH), *Tafsir Nimuna*, Tehran: Dar Al Kutub Al Islamiyah. (In Persian)
- Mazinani, Ahmad; Khosrow Panah, Abdul Hossein (1394 SH), Phenomenology of Takfirism and its Security Evaluation, *Journal of Defense and Security Research*, Year 4, Number 14, Summer 1394, pp. 1-28. (In Persian)
- Mohammed, AH And and Assistants (1400 SH), The impact of globalization on the manifestations and theoretical and conceptual aspects of national security of governments in the 21st century, *Research journal of history, politics and media*, fourth year, number 16, winter 1400, pp. 57-80. (In Persian)
- Mustafavi, Hasan (1368 SH), *al-Taḥqīq fī kalimāt al-Qur'ān al-karīm*, Tehran: Ministry of Culture and Islamic Guidance. (In Arabic)
- Nūrī, al-Ḥusayn ibn Muḥammad Taqī (1408 H), *Mustadrak al-wasā'il wa mustanbat al-masā'il*, ed. Mu'assasat Āl al-Bayt, Qom: Mu'assasat Āl al-Bayt (PBUH). (In Arabic).
- Qaraati, Mohsen (1388 SH) *Tafsir Noor*, Tehran: Lessons from the Qur'an Cultural Center. (In Persian)
- Qorashī Bonābī, 'Alī Akbar (1412 H), *Qāmūs al-Qur'ān*, Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Rāghib al-Iṣfahānī, al-Ḥusayn ibn Muḥammad (1412 H), *Mufradāt alfāẓ al-Qur'ān*, ed. Ṣafwān 'Adnān Dāwūdī, Beirut-Damascus: Dār al-Qalam-Dār al-Shāmiyyah. (In Arabic)
- Salehi Amiri, Seyed Reza (1391 SH), *Social Security*, Tehran: Strategic Research Center. (In Persian)
- Shahīd al-Thānī, Zayn al-Dīn ibn 'Alī (1409 H), *Munyat al-murīd*, ed. Riḍā Mukhtārī, Qom: Maktab al-I'lām al-Islāmī. (In Arabic)
- Ṭabāṭabā'ī, Muḥammad Ḥusayn (1390 H), *al-Mīzān fī tafsīr al-Qur'ān*, Beirut: Mu'assasat al-'Alamī lil-Maṭbū'āt. (In Arabic)

- Ṭurayhī, Fakhr al-Dīn ibn Muḥammad (1375 H), *Majma' al-baḥrayn*, ed. Aḥmad Ḥusaynī Ashkūrī, Tehran: Murtaḍawī. (In Arabic)
- Ṭūsī, Muḥammad ibn al-Ḥasan (1407 H), *Tahdhīb al-aḥkām*, ed. al-Ḥasan al-Mūsawī Khursān, Tehran: Dār al-Kutub al-Islāmiyyah. (In Arabic)
- Ṭūsī, Muḥammad ibn al-Ḥasan (1414 H), *al-Amālī*, ed. Mu'assasat al-Bi'thah, Qom: Dār al-Thaqāfah. (In Arabic)